

nr. 4 / august 2015 – 77. årgang

GRÆNSEN

magasin for mindretal, sprog og kultur

Tema:

FOR ET HELT DANMARK

FOLKEMØDET – FOR FOLKET
ELLER DEM, DER HAR RÅD?

RØDGRØDSTYSKERNE
OG PØLSEDANSKERNE

INDHOLD

ER FOLKEMØDET BLEVET FOR DEM, DER FÅR BILLETEN BETALT?

Folkemødet på Bornholm er en succes. Men folkelige foreninger kritiserer, at succesen har kommercialiseret Folkemødet, så det folkelige går tabt. Priserne stiger, så mindre foreninger ikke har råd til at deltage.

SIDE 4

RØDGRØDSTYSKERNE OG PØLSEDANSKERNE

Madelsker og forfatter Kristian Ditlev Jensen har sat madkender og historiker Inge Adriansen stævne til en samtale om det særlige ved det slesvigske fusionskøkken og den gastronomi, det har skabt.

SIDE 10

FÅRENE STÅR DER ENDNU OG GLOR. MEN DET GØR MULIGHEDERNE OGSÅ. FOKUS PÅ UDKANTSDANMARK

Der er sket en skævvridning af Danmark – opstået som resultat af forkerte politiske beslutninger, eller fordi man intet har gjort. Centraliseringen omkring storbyerne har været ødelæggende for en harmonisk udvikling af Danmark. Der skal tænkes nyt og skabes en samlet plan for et Danmark i balance.

SIDE 14

LÆS OGSÅ

SIDE 22 JUNGzuSAMMEN – UNGDOM OG VILDSKAB.

SIDE 24 GRÆNSEIDENTITET

SIDE 26 EN NORDISK DRØM. MIKKELBERG EFTER HENRY BUHL

SIDE 28 TYSK-DANSK STRID SKJULT UNDER KIRKEGULVET

WWW.GRÆNSEN.DK

NYHEDER, AKTUALITET OG DEBAT

LEDER

SÅ SYNG DOG SLESVIG!

Af Mette Bock, formand

Forleden hørte jeg på det grundtvigske mødested Liselund et inspirerende foredrag af historikeren Michael Böss. Han fortalte, med afsæt i sin meget anmelderroste bog *Det demente samfund*,

om den omsiggribende historieløshed, der har udviklet sig på grund af forsømmelser og løslagtighed i undervisning og opdragelse i de seneste årtier.

Michael Böss' pointe er væsentlig: Hvis vi glemmer vores historie, får vi, præcis som den demente, vanskeligt ved at navigere i den samtid og fremtid, vi lever i.

Inden vi ender i den rene forfaldshistorie, kan jeg dog ikke lade være med at tænke på, at den ældre generation nok altid har haft en tilbøjelighed til at mene, at det er helt galt fat med de unge. Min egen far var historiker, og han rev sig gentagne gange fortvivlet i håret over den skandaløse mangel på historisk viden, som han syntes at kunne konstatere hos sine børn. Jeg har ved flere lejligheder hørt mig selv rette præcis de samme bebrejdelser mod mine egne børn, da de var unge teenagere. Det har rettet sig, så lad os lige minde hinanden om, at vi lærer og erkender nyt hele livet igennem.

På det bagtæppe fornemmer jeg dog alligevel en stigende erkendelse af, at historieundervisningen skal opprioriteres. Ikke blot i grundskole og på ungdomsuddannelser, men også på de videregående uddannelser. Det er en opgave i sig selv.

Men man kan lære sin historie at kende på mange måder. Ved at lytte til historiefortælling generationerne imellem, ved at modtage traditionel undervisning, læse bøger, gå på museer eller se film. Lad mig her indskyde, at udvikling af nyt og relevant undervisningsmateriale er helt afgørende for at fange de unges interesse. Blandt andet på den baggrund lancerer Grænseforeningen i denne måned, med støtte fra A.P. Møller Fonden, et fantastisk inspirerende undervisningssite med navnet ietGræn-seland. Vi håber, materialet bliver grebet med begær og engagement, for jeg fornemmer klart en stigende sult efter historisk viden hos den unge generation. Pendulet svinger nemlig – i en bedre retning!

Apropos de mange måder at tilegne sig historisk viden

på, kan man også synge sig til den. Jeg har altid haft den opfattelse, at dansen blev opfundet, fordi den giver anledning til, at vi kropsligt kan røre ved hinanden på en legitim måde. I sangen derimod, er det sjælene, der rører hinanden, og vi bindes sammen i et fællesskab om menneskeliv, sprog og historie.

Vi har en rig og enestående sangskat i Danmark. I grundskolen har sangen været forsømt i årevis, men det interessante er, at unge, der kommer på efterskole eller højskole, synger af karsken bælg. Og de elsker det!

Da Grænseforeningens generalsekretær, Knud-Erik Therkelsen, i juli deltog i årets dimission af studenter fra A.P. Møller Skolen i Sydslesvig, fik han en fremragende idé, som vi nu fører ud i livet. Allerede fra i år kan unge fra Sydslesvig, der er født i 1993 eller herefter, få et tilskud på 5000 kr. fra Grænseforeningen, hvis de ønsker et ophold på en af de sønderjyske højskoler. Hertil kommer, at Grænseforeningen fra næste sommer vil give alle

● ● Sangen binder også flertal og mindretal sammen ● ●

afgangselever fra A.P. Møller Skolen og Duborg-Skolen en dansk højskolesangbog som studentergave og en særlig hilsen fra Danmark.

Sangen binder også flertal og mindretal sammen. Jeg kommer meget rundt i hele Danmark og også i Sydslesvig. Det har slået mig, at Højskolesangbogen i særlig grad slides i Sydslesvig og Sønderjylland. Måske fordi den historiske bevidsthed i det gamle Slesvig fortsat er lidt stærkere end i andre egne.

Jeg tror – og håber – at lysten til at dykke ned i vores historie og kulturarv ved at synge sammen står overfor en renæssance.

Så syng dog Slesvig – og lad resten af Danmark stemme i! ● ●

FOLKEMØDET

– FOR FOLKET ELLER DEM, DER HAR RÅD?

Folkemødet på Bornholm er en succes. Men folkelige foreninger kritiserer, at succesen har kommercialiseret Folkemødet, så det folkelige går tabt. Priserne er steget, så ildsjæle og mindre foreninger ikke har råd til at deltage.

Af Erik Lindsø

Det er en fornøjelse at deltage i Folkemødet på Bornholm. Fordi man som helt almindelig, nysgerrig gæst har mulighed for netop at deltage.

Bevæger man sig rundt på havnearealet i Allinge, kan man dumpe ned på en plasticstol i hundredevis af telte, hvor der er en debat i gang – om allehånde emner, der har betydning for vores samfund. Dem, vi kender fra skærmen – politikere og ledere, forskere og eksperter, meningsdannere og andre kloge åger – kommer med oplæg, og vi er som i stue med dem, og derfor debatterer vi med dem, som vi naturligt gør med dem, vi er i stue med. Det er denne nærhed og intensitet, der gør Folkemødet unikt og i bedste forstand folkeligt.

GRÆNSENS udsendte er med for tredje gang og besøgte i år mere end 25 telte. Det er slående, at overliggeren sættes højt. De deltagende partier, organisationer og foreninger er her ikke alene af pligt og for fornøjelse, men fordi de har gods i rygsækken, som de finder så betydningsfuldt for vores samfund, at de vil dele og debattere det med os. Samtidig kan man gøre opmærksom på sig selv og skabe netværk. Det er også derfor, man engagerer sig på Folkemødet.

Folkemødet er blevet til en succes. Det blev i år afholdt for fjerde gang. Første gang deltog ca. 25.000. I år nærmede deltagerantallet sig 100.000. ▶

Foto: Scampix

Ligeværdighed. Folkemødet, når det er bedst.
Bertel Haarder: "Folkemødet skal være en blanding
af politikermøde, festival og sommerhøjskole:"

► Når Folkemødet er bedst, er det, som Bertel Haarder har udtrykt det, en blanding af politikermøde, festival og sommerhøjskole.

Grænseforeningen har været med på Folkemødet fra første færd. I år i samarbejde og telt med Sydslesvigsk Forening og Grundtvigsk Forum. Under teltdugen blev mindretallets fremtid sat til debat. Det samme gjorde de danske værdier og København-Bonn erklæringerne – sammen med et dusin andre emner.

EN MESSE FOR ERHVERVSLIVET

En hovedidé med Folkemødet er, at alle skal have lige adgang. Men er der lige adgang, når man nu kan købe sig til de bedste pladser? Eller man kan købe sig til en plads i en paneldebat? Eller når priserne på teltpladser og forsyningspakker stiger, så nogle overvejer, om de har råd næste år?

De pengestærke deltagere uddelte i år endnu mere merchandise og gratis morgenmad, pølser og fadøl for at lokke folk indenfor. GRÆNSENS udsendte oplevede at blive afvist ved et lukket arrangement.

Er det folkelige ved at gå tabt? Er Folkemødet blevet for kommercielt? Er det mere blevet en platform for eliten og dens lobbyister og dem, som har råd til at være med? Er Folkemødet for dem, der får billet og ophold betalt?

Sådan lød spørgsmålene fra kritiske røster ved Folkemødet i år, og kritikken blev ikke mindst artikuleret af de

●● Folkemødet er ved at udvikle sig til en branchefest for lobbyister og ikke for folket, fællesskabet og demokratiets ånd ●●

Benny Engelbrecht, Socialdemokratiet.

folkelige foreninger.

“Der er mere elite end folk over Folkemødet,” lød det fra Socialdemokraternes Benny Engelbrecht i et debatindlæg i Jyllands-Posten (9/6):

“For mig står det klart, at Folkemødet er ved at udvikle sig til en branchefest for lobbyister og ikke for folket, fællesskabet og demokratiets ånd, som det burde. Der er desværre

snarere tale om en fest for eliten, hvor det ikke er fællesskabet, der er i fokus.”

I takt med Folkemødets vokseværk føler de små organisationer, at det bliver stadig vanskeligere for dem at blive set og hørt.

Folkemødet er blevet for de store, lød det fra Grænseforeningens generalsekretær, Knud-Erik Therkelsen, i Kristeligt Dagblad (11/6):

“Hvis arrangementet skal kunne betegnes som et folkemøde, er der også en forpligtelse for fællesskabet til at sikre en bred, demokratisk repræsentation. Desværre handler det i dag meget om at tjene penge og markedsføre sig selv. Når man giver sponsorer førstret til de bedste pladser, er det et knæfald for den rå pengemagt. Folkemødet er ved at blive en fast demokratisk institution, hvor politikere kan møde befolkningen. Det er jo godt, men som det er lige nu, ligner det i stadig højere grad en messe for erhvervslivet.”

Folkemødet er blevet beskyldt for at være en fætter-kusine-fest for mediefolk og politikere, men en undersøgelse efter Folkemødet i 2014 viste, at det i højere grad er en fest for professionelle lobbyister. De udgjorde 28 procent af deltagerne, mens “folket” fyldte ca. halvdelen af pladsen i Allinge med 53 procent. Græsrodder, ildsjæle og mindre organisationer og folkelige foreninger som fx. Grænseforeningen udgjorde kun 12 procent af deltagerne.

HAR DU PENGE, KAN DU FÅ

Folkemødet er også en pengemaskine for Bornholm, der som hårdt trængt udkantsområde har brug for både opmærksomhed og indtægter. For at optimere udbyttet af Folkemødet har Folkemødesekretariatet allieret sig med eventspecialister, og de fik ideen til, at man i år kunne blive guld- eller sølvsponsor. Et guldsponsorat kostede 150.000 kr. – en mangedobling af prisen fra første år. Men så var man også sikret en fordelagtig plads med stor synlighed.

“Alene sprogbrugen afslører kommercialiseringen,” skrev Kristeligt Dagblad i sin leder (12/6) om indførelsen af guld- og sølvsponsorater.

Arrangørerne af Folkemødet lægger heller ikke skjul på, at kommercielle sponsorer er nødvendige for Folkemødets eksistens.

“Hvis vi ikke havde sponsorater, ville kvadratmeterprisen for alle deltagere være langt højere. Det er nødvendigt for os at have sponsorer. En sponsor vil selvfølgelig

gerne have noget retur, derfor får de ganske rigtigt lov til at vælge en plads, men sponsorerne er med til at sikre, at vi overhovedet kan holde Folkemødet,” forklarer festivalleder for Folkemødet på Bornholm Jette Lykke (Kristeligt Dagblad 11/6).

Den samme forklaring lød fra Bornholms borgmester, Winni Grosbøll, i en debat om emnet i Venstres telt: “Vi får ingen offentlige penge til Folkemødet, så det skal kunne køre rundt – og gerne

Foto: Scanpix

De politiske partier ville i år have hovedtalerstolen for sig selv. Folkemødet efterkom kravet, og højskolerne fik frataget taletid på hovedscenen.

give et lille overskud. På den måde er Folke-
mødet kommercielt. Og ja, det er rigtigt, man
kan købe sig til en bedre plads. Men altså – de
kommercielle virksomheder må ikke lave
salgsfremstød, de skal lave dialog, ellers kan de
ikke være med.”

Et guldsporsat er en tung post på et budget
i en folkelig forening, men ikke i store virk-
somheder og organisationer som f.eks. Dansk
Industri, der betalte for to gange guld. Vicead-
ministrerende direktør Kim Graugaard er klar ►

● ● Når man giver sponsorer førsteret til
de bedste pladser, er det et knæfald for
den rå pengemagt ● ●

Knud-Erik Therkelsen, Grænseforeningen.

Christiansborg flytter til Allinge. Når folkemødet halter.

Foto: Scampix

► i mælet: “300.000 kroner er ikke dyrt for et arrangement af den her karakter. Det betaler vi gerne.” (DR Nyheder 13/6).

“Prisudviklingen går i en forkert retning,” er reaktionen fra Knud-Erik Therkelsen: “Vi kommer for at bidrage, mens andre gerne vil tjene penge på

et ansvar for mangfoldighed og folkeoplysning i stedet for at lade pengene tage ordet,” siger Knud-Erik Therkelsen.

Grænseforeningen stod på Folkemødet bag et arrangement, hvor det blev debatteret, hvorvidt Folkemødet er “demokratisk bæredygtigt”. Her lød det fra foreningens formand, Mette Bock:

“Det kan ikke passe, at Folkemødet økonomisk kun hviler på markedsprincipperne. Man bør gå i den modsatte retning og først tildele pladser

til de folkelige organisationer, og derefter kan man så frigive pladser til andre.”

Hun blev i debatten bakket op af Lisbeth Trinskjær, der er formand i Folkehøjskolernes Forening: “Vi skal være

opmærksomme på, at der er en bred repræsentation, så også de foreninger, der ikke har mange penge, kan være med. Det er især PR-bureauerne, der har fået meget prominente pladser efterhånden. Arrangørerne kunne godt sørge for, at der også var gode pladser til nogle af de mindre foreninger, der har folkeoplysning på dagsordenen.”

PARTIERNE SPILLER MED MUSKLERNE

Også de politiske partier spiller med musklerne. De tre første år var det folkelige Danmark – repræsenteret ved en taler fra folkehøjskolerne – at finde i talerækken på hovedtalerstolen. Det har de politiske partier med Socialdemokraterne i spidsen kritiseret, og i år var den talerstol forbeholdt partiformændene.

Paradoksalt nok efterlyste borgmester Winni Grosbøll i debatten i Venstres telt bedre politiske taler, og hun blev sekundet af Bertel Haarder: “Det ligger ikke til danske politikere at være højstemte

●● 300.000 kroner er ikke dyrt for et arrangement af den her karakter. Det betaler vi gerne ●●

Kim Graugaard, Dansk Industri.

deltagelsen. Det er et stort problem, når de arrangementer, der handler om folkeoplysning, men som ikke har penge i ryggen, risikerer at ryge helt ud eller blive perifere. Arrangørerne burde tage

– den politiske talekunst har dårlige vilkår.”

GRÆNSEN fandt derfor anledning til at spørge, hvorfor de gode talere så var forvist fra hovedtalerstolen for at give de dårlige talere eneret. Svaret udeblev! Men Winnie Grosbøll erkendte, at “Folkemødesekretariatet har imødekommet et politisk ønske om, at hovedtalerstolen forbeholdes de politiske partier.”

ER FOLKEMØDET FOLKELIGT NOK?

På Folkemødet 2015 var Højskolernes telt med debat og folkekøkken et af de mest besøgte steder.

Lisbeth Trinskjær og Niels Glahn, henholdsvis formand og generalsekretær i Folkehøjskolernes Forening, kom i et debatindlæg i Kristeligt Dagblad (22/6) med forslag om, at “Folketinget for at sikre mangfoldighed og dialog afsætter et passende millionbeløb årligt til Folkemødet som en form for sponsorat på vegne af mindre civilsamfundsorganisationer, folkeoplysende foreninger og organisationer.”

De begrundet det med, at der skal være lige adgang for alle, og fastholdes det princip ikke, vil “dialogen mellem stat, politikere og civilsamfund lige så langsomt forsvinde, og det overraskende nye svinde ind i takt med, at de pengestærke får en mere fremtrædende plads til dialog på bekostning af civilsamfundsorganisationer.”

GRUNDTVIG OVERGIVER SIG IKKE!

Grundtvigsk Forum og Grænseforeningen – to folkelige foreninger – har været aktive deltagere på Folkemødet hvert år. De to foreninger plejer at have et telt ved siden af hinanden, men i år blev de tvunget til at rykke sammen i samme telt for at give plads til Turistministeriet (Bornholms turistbureau) på den ene side og PFA (guldsponsor) på den anden side. Den ene nabo serverede gratis fadøl, den

● ● **Der er meget store både økonomiske og politiske interesser på spil i forbindelse med Folkemødets organisering. Spørgsmålet er, om vi i den grundtvigske del af civilsamfundet skal bøje nakken og acceptere tingenes skæve gang, eller om vi skal tage kampen op. Jeg synes det sidste!** ● ●

Mette Bock, Grænseforeningen.

anden bød på ristede pølser med brød! Grundtvigsk Forum og Grænseforeningen serverede sang og levende ord – og en enkelt aften sønderjysk kaffebord!

Grænseforeningens formand, Mette Bock, skriver om oplevelsen i et brev til Højskolerne, Efterskolerne, Friskolerne, Grundtvigsk Forum og Dansk Folkeoplysningsråd: “Dekretet ovenfra var først og fremmest et vink til civilsamfund og folkeoplysning om, hvor vi er på vej hen i forbindelse med Folkemødet. Samme tendens som højskolerne fik at mærke, da de fik frataget taletid på hovedscenen, og priserne generelt blev sat op.”

I brevet indbyder hun de nævnte foreninger til sammen med Grænseforeningen at mødes for at tage kampen op: “Der er ingen tvivl om, at der er meget store både økonomiske og politiske interesser på spil i forbindelse med Folkemødets organisering. Spørgsmålet er, om vi i den grundtvigske del af civilsamfundet skal bøje nakken og acceptere tingenes skæve gang, eller om vi skal tage kampen op. Jeg synes det sidste!”

Grænseforeningen ønsker med mødet “en drøftelse af, hvordan vi fastholder og øger synligheden af det grundtvigske samfunds-, skole- og menneskesyn på det hjørne, Grundtvigsk Forum og Grænseforeningen har været på siden Folkemødets begyndelse. Der er ingen tvivl om, at der på dette hjørne er skabt en særlig tradition med hyppig højskolesang, velbesøgte debatarrangementer og meget liv, og det er der ingen grund til at reducere på – tvært imod,” skriver Mette Bock.

● ●

RØDGRØDSTYSKERNE OG PØLSEDANSKERNE

Madelsker og forfatter Kristian Ditlev Jensen har sat madkender og historiker Inge Adriansen stævne til en samtale om det særlige ved det slesvigske fusionskøkken og den gastronomi, det har skabt.

Af Kristian Ditlev Jensen

Kulturhistoriker og tidligere museumsinspektør på Sønderborg Slot, Inge Adriansen, er uden sammenligning Danmarks førende kapacitet i emnet sønderjysk mad. Som bosat i Sønderjylland gennem et halvt århundrede og forfatter til en lang række bøger samt populære og videnskabelige artikler om Sønderjylland, sønderjyske skikke og sønderjysk mad, er ekspertisen så høj, som den overhovedet kan blive.

Adriansen har for eksempel skrevet den formidable bog *Smag på Sønderjylland, madkultur uden grænser*. I den grundige og lærerige og meget smukke bog gennemgår forfatteren alle de sønderjyske specialiteter, én for én.

Første kapitel er meget passende en indledning ledsaget af opskriften på *solæg* – det er æg, der er kogt i 20 minutter med løgskaller, så de får en smuk indfarvning, og som siden lægges i en kras saltlage, hvor de kan holde sig i to til tre uger, hvis den ellers er salt nok. Mere sønderjysk bliver det ikke.

Bogens øvrige kapitler er delt ind i kapitler med overskrifter som “Årstidens variationer”, “Sønderjysk rugbrød”, “Sønderjyske kaffeborde” og “drikkevane og drikkevarer”.

Det er en fornøjelse at smage sig igennem alle de fine navne, der findes i bogen. For man kan virkelig fornemme det gamle, statelige, nationalkonservative – eller nøjsomme, liberale og bondske – Sønderjylland i navne som Vinsuppe med skinke, Spjåkål med duebrød, Suramsuppe med pandekager, Hyldebærsuppe med Risenblom eller Helligtrekongerstorsk. Sønderjyder spiser også Surrib og Frikadeller med gammeldags hvidkål og Snysk med røget skinke og Hvidkålsbyttel. Og til æ kaffe spiser de selvfølgelig Søsterkage, Hedeviger og Brødtærte og Stribetærte og Goderåd og Knepkager og Fedtkager – og så de finurlige småkager Ingenting, som det siges, at man altid har plads til, selv oven på alle de andre. Om ikke andet kan det hele skylles ned med en kop Farisæer eller en Rød snaps.

ET SPROGLIGT MENUKORT

Imidlertid er der også noget andet i Inge Adriansens bog om den sønderjyske gastronomi. Og det er alle de fremmede ord – i hvert fald, hvis man ikke

Ved DGI's Landsstævne i Haderslev i 2006 blev der serveret solæg for flere tusinde deltagere.

selv bor i Sønderjylland. For pludselig dukker en ret som Birnen, Bohnen und Speck op. Der er opskrifter på Sauerbraten, Weinkraut, Sauerkraut mit Eisbein und Erbsen. Og til kaffen er der Bismarckseg og måske også en Tote Tante. Det sidste er varm sødmælkskacao med flødeskum på toppen. Og så selvfølgelig et skud god rom fra Flensborg i koppen.

Forklaringen på, hvorfor det tyske er så synligt i det nordslesvigske, har meget at gøre med, hvorfor det danske er så synligt i det sydslesvigske – for det er det nemlig også. Årsagen skal findes historisk.

Inge Adriansen, der velvilligt stiller op som opklarende kilde til denne artikel, ser ud over havnen og vandet midt i Sønderborg. Vi sidder i det store musik- og universitetshus Alsion, der har en pragtfuld udsigt.

Men hvad har historien med maden at gøre? Kan man tale om et egentligt slesvigske køkken, der omfatter både Nordslesvig, i dag også kaldet Sønderjylland, og Sydslesvig, altså hele området mellem Kongeåen og Ejderen.

“Indtil 1920 var det historiske Sønderjylland, også kaldet Slesvig, en enhed, der i mange henseender havde fælles kultur. I den nordlige del var der påvirkning fra Danmark og i den sydlige fra Holsten. Et regionalt køkken er altid udviklet i samspil med sine omgivelser, og i det slesvigske køkken har der været en stærk nordtysk påvirkning. Den kommer i dag til udtryk i hyppig anvendelse af det sur-søde smagelement blandt andet i supper og kålretter. De berømmelige sønderjyske pølser og røgede skinker er et resultat af tysk pølsemagertradition. Slagtersvende ▶

Foto: Scampix

Verdens eneste rommuseum findes i Flensburg. Her kan man se, hvordan de liflige dråber blev forarbejdet i gamle dage. Romproduktion har særligt været forbundet med søfartsbyen Flensburg, der fra midten af 1800-tallet blev centrum for romproduktion med flere store rom-handelshuse, bl.a. Johannsen, Balle og Christiansen.

► mødte denne tradition, når de i vandreårene arbejdede i Tyskland. Slagterhåndværket blev således beriget af de bestemmelser, der påbød unge håndværkere at arbejde andetsteds i nogle år. Allerede før 1864 var den tyske slagtetradition mærkbar i Sønderjylland, og den blev naturligvis forstærket i tiden 1864-1920, hvor hele området var under tysk styre. Der kom i et vist omfang også tilvandring af tyske slagtersvende syd fra, og gennem 1900-tallet har de førende slagtermestre i landsdelen været af tysk afstamning. Også fra friserne i det sydvestlige Slesvig er der sket en række kulturelle påvirkninger, blandt andet i form af drikke og retter med pærer og dej. Nordfra er der

ligeledes sket påvirkninger førhen, for eksempel vestjyske træk med melbuddinger og måltidskager med flæskedypelse. Engelsk påvirkning kan spores på den af søfart prægede halvø Ejderstedt, hvor flere drikke er af engelsk oprindelse. Omkring Christiansfeldt har herrnhuternes kost haft en vis afsmitning, og især kagerne er blevet overtaget af omegnens husmødre. I de største søfartsbyer, Flensburg og Aabenraa, har en rig anvendelse af krydderier været udbredt. Disse mange fremmede påvirkninger er blevet integreret i det slesvigske køkken sammen med mange træk af ældre danske spisevaner. Mens de regionale særtræk i kosten svandt ind de fleste steder både

i Tyskland og i Danmark fra slutningen af 1800-tallet, så var dette ikke tilfældet i samme grad i Slesvig, der var et traditionelt bondeland med en vis grad af kulturkonservatisme. Det slesvigske køkken er præget af kulturmødet mellem nordtysk, frisisk og dansk, og det kan med rette kaldes for et fusionskøkken. Og dette køkken har i varierende grad været udbredt i hele det gamle hertugdømme, det vil sige i Nordslesvig, i Sydslesvig og langs Vadehavskysten,” forklarer Inge Adriansen.

DET SLESVIGSKE FUSIONSKØKKEN

Så sønderjysk mad er egentlig det samme som sydslesvigske mad?

“Ja, i det store hele. Forskellene er der, men det meste eksisterer på begge sider af grænsen. Der er udgivet flere udmærkede kogebøger om *Die gute Küche Schleswig-Holsteins*. Der er også en enkelt kogebog, der kun har opskrifter fra det sydslesvigske køkken, og den viser slægtskab både til det sønderjyske køkken nord for grænsen og det holstenske syd for Ejderen.”

Inge Adriansen beskriver detaljerne i det slesvigske fusionskøkken: Fra Nordtyskland er der kommet gode pøser og øl. De frisiske øer har bidraget med kager, boghvede og mad med pærer og æbler. Fra Holsten får vi det sursøde. Som Surrib og Sauerfleisch og Sauerkraut og Sauerbraten. Så rigtig meget af det, som danskerne betragter som “rigtig sønderjysk”, er altså fra Holsten. Fra nord har vi det helt traditionelle danske køkken. En pudsig ting her er, at en række af de gamle danske træk, som ikke længere rigtig findes i Danmark, faktisk har overlevet i det slesvigske køkken, især i Sønderjylland. Det skyldes, at man i den tyske periode fra 1864 til 1920 holdt dem hårdt i hævd. Efter en periode med decideret fødevareremangel under første verdenskrig, greb man – da maden kom tilbage – tilbage til det mest nostalgiske og kendte. Det har Inge Adriansen beskæftiget sig indgående med.

“For nylig skrev jeg en artikel, der hand-

lede om fødevarerestriktionerne under første verdenskrig i hele det oprindelige Sønderjylland, altså både Nord- og Sydslesvig. Dengang kunne man i de sidste par år af krigen, på legal vis, kun få 1000-1200 kalorier per fuldvoksen person om dagen med rationeringsmærker. Resten skulle man købe på sortbørsmarkedet, for al avl og dyrkning var overvåget, og der var afleveringspligt og så videre. Amtslægen i Aabenraa beskriver i slutningen af 1920'erne, at de værnepligtige i Sønderjylland er markant mindre end unge mænd fra andre egne. Det er simpelthen krigsårgangenens store drenge, der ikke har fået nok at spise,” siger Inge Adriansen.

BIRNEN, BOHNEN UND SPECK

En af hendes egne livretter fra Slesvig er Birnen, Bohnen und Speck. “Birnen” – altså pærerne – afslører, at det er en frisksk ret. Den har hun også med i sin egen bog om sønderjysk mad. Og hun laver den gerne selv.

“Det interessante er, at det, der tidligere var hverdagsmad, det er nu blevet festmad. Vi boede tidligere ude på Als, men for 12 år siden flyttede vi ind til Sønderborg. Vi fik nogle gode naboer – manden var en ældre hyggelig landsretssagfører – og han havde en hel gavl dækket af et herligt pæretræ fyldt med pærer. Og jeg sagde: “Nej, det er jo lige til Birnen, Bohnen und Speck! Men sådan noget spiser du vel ikke?” Så kiggede han bare på mig og svarede: “Hvornår var det, vi skulle komme. Hvad klokkeslæt?” “I morgen klokken 19!”, svarede jeg. “Den er fin. Jeg tager snapsen med,” sagde han. Og siden har vi spist Birnen, Bohnen, und Speck en gang om året.”

Inge Adriansen skildrer også retten med lidenskab.

“Først koger man noget godt flæsk, altså noget, sådan, *virkelig* godt. Helst håndsaltet, godt, røget flæsk. Når man har kogt det, så putter man pærer i, som man bare har skrællet. De koger så i den flæskesuppe eller spaj, som man kalder det på sønder-

jysk, så de tager smag af den. Min egen fortolkning er så, at man skal tage en pande og hælde en rigtig god rapsolie på den, og dér steger bønnen nogle minutter, men ikke længere end de stadig har knæk, og så kommer man masser af persille på. Og så det dér gode flæsk – uh, jeg bliver helt sulten ved tanken. Og så får man en pære, der smager sødt og samtidig har en røget smag. Og så bønnen til. Det smager altså rigtig godt,” fortæller Inge Adriansen.

Vil du gå så vidt som til at sige, at din bog om sønderjysk mad simpelthen også er dæk-kende for Sydslesvig?

“Nej, ikke helt, men i betydelig udstrækning.”

SNYSK OG SCHNÜSK

Så der er altså forskelle mellem nord og syd?

“Ja, naturligvis. Jo længere sydpå du kommer, jo mere holstensk eller nordtysk bliver det jo. Men ofte er det jo bare så at sige pro forma. Der er jo en sønderjysk ret, som hedder snysk. Den hedder Angeliter Schnüsk, altså snysk fra Angel, når man kommer længere sydpå. Man kan også sige, at nord for grænsen, i det nuværende Sønderjylland, har kaffebordet fået en særlig betydning. Man har masser af kaffeborde syd for grænsen, men kagernes rækkefølge er anderledes, man begynder således med lagkagerne.

Desuden er de sydslesviske kaffeborde ikke blevet tolket ind i en nationalpolitisk ramme. *Årsagen* til kaffebordet, der ses som en meget dansknational manifestation i Danmark, er nemlig slet ikke politisk – det politiske er et *resultat* af fortolkningen af maden i den historiske ramme. Kagebordet er oprindeligt bare udtryk for, at man i hele grænselandet har en stor kageglæde. Og derfor er der udviklet en stolt tradition for kager.”

Ude på Sild er de så stolte af deres rødgrød, deres “Rote Grütze mit Vanillesoße”. Men er det så en dansk ret, som er eksporteret ned? Eller er det i virkeligheden en tysk ret, der er importeret op til Danmark? Tyskerne ser ud til at opfatte den som noget ærkenordtysk ...

“Nej, det er en dansk ret, der er eksporteret til Tyskland. Det er helt sikkert. For selv om jeg har fået den serveret i Midt-tyskland som Hamburgische Rote Grütze, og selv om den nordpå er kendt fra øen Sild – som tyskerne kalder Sylt – som Rote Grütze Sültter Art, så er den endnu længere sydpå kendt som enten Jütlandische Rote Grütze eller Dänische Rote Grütze. Så det er helt klart en dansk ret, der har bevæget sig sydpå, imens den har skiftet navn. Så er den først dansk, så slesvisk, så holstensk – og så videre. Jo længere væk fra oprindelsen, man kommer, jo større bliver området, navnet tilskrives. I Bayern ville man måske bare kalde det en nordtysk rødgrød,” forklarer Inge Adriansen. ● ●

Andel del af Kristian Ditlev Jensens samtale med Inge Adriansen om den slesviske gastronomi bringes i næste nummer af GRÆNSEN.

En anmeldelse af Inge Adriansens bog “Smag på Sønderjylland – madkultur uden grænser” kan læses i GRÆNSEN nr. 5, november 2012.

Kristian Ditlev Jensen er forfatter og journalist og bosiddende i Flensborg.

FOKUS PÅ UDKANTSKULTUR

FOR ET HELT DANMARK

Der er sket en skævvridning af Danmark – opstået som resultat af forkerte politiske beslutninger, eller fordi man intet har gjort. Centraliseringen omkring storbyerne har været ødelæggende for en harmonisk udvikling af Danmark. Der skal tænkes nyt og skabes en samlet plan for et Danmark i balance.

Grænseforeningens tidligere formand har sat sig i spidsen for “Oprør fra udkanten”, som også er titlen på en ny bog, han har redigeret.

Af Viggo Mortensen & Finn Slumstrup

Dette er en artikel, der handler om det mest brændende folkelige problem, som vi som nation i Danmark er konfronteret med netop nu: Hænger Danmark sammen? Enten fordi man ikke har gjort noget og ladet udviklingen gå sin skæve gang, eller fordi man har truffet nogle forkerte beslutninger, er der opstået en skævvridning af Danmark. Det er nationens sammenhængskraft, der står på spil.

Diskussionerne går livligt mand og kvinde imellem. Der er løbende historier i dagspressen, i radio og på tv. Alle er enige om, at problemerne er til at få øje på, og der er såmænd ikke mangel på sympatitilkendegivelser. Hverken fra erhvervslivets folk eller fra politiske beslutningstagere. Alligevel er det, som om der ikke sker noget. Vi sidder fast i mosen. Og regionale aviser bliver ved med jævnlige billeder af så den ene og så den anden borgmester – altid med kommunaldirektøren ▶

Billedet af et Udkantsdanmark, der også findes. Søren Hermansen er direktør for Energiakademiet på Samsø, der har opnået international berømmelse for deres arbejde med energieffektivitet og for at frigøre Samsø fra afhængighed af statsstøtte.

Det typiske medie billede, der tegnes af Udkantsdanmark.

► ved sin side – inden de går ind på Christiansborg med hatten i den ene hånd og den anden strakt frem til at modtage den hjælp, de er kommet til hovedstaden for at bede om.

“BANANEN”. “DEN RÅDNE BANAN”. UDKANTSDANMARK.

Ukært barn har mange navne, og mange af dem tilstræber et mere positivt image: Vandkantsdanmark, Forkanten, Baglandet, Tilvalgsdanmark eller Nærhedsdanmark. Men selv om man ikke skal undervurdere betydningen af at tale positivt om et ukært barn, så rækker det ikke ved realiteterne: Udkanten eksisterer!

Der er lavet forskellige definitioner på, hvad udkanten omfatter. I en vis forstand kan man sige, at det er alt uden for de virkelige geografiske magneter – altså Københavnsområdet og Aarhus samt til dels Odense og Aalborg kommuner.

Men det er trods alt for pessimistisk en opdeling for pæne mennesker. For den vil jo gøre hovedparten af Danmark til udkant. Så kommuner med mindst 10.000 arbejdspladser og flere indpendlere end udpændlere betragter vi også som geografiske centre. Resten kan vi så med beklagelse definere som *udkanten*.

På den måde når vi frem til, at af de 98 kommuner, der blev dannet ved kommunalreformen i 2007, er en lille snes *udkantskommuner*. De fleste ligger

i “Bananen”, altså linjen fra Bornholm tværs over det sydlige Danmark og op til Thisted. Men på Sjælland kommer også Kalundborg og Odsherred med, og i Jylland gælder det samme for Haderslev, Norddjurs og Rebild. Endelig er også økommunerne Læsø og Samsø med på holdet side om side med os fra Ærø og Langeland. Men vi ligger jo geografisk i “Bananen”, hvad de to andre øer ikke gør.

Bortset fra det nedsættende i udtrykket, er “Bananen” altså også geografisk utilstrækkelig til at beskrive alle de kommuner, hvor borgmesterens største hovedpine er det faldende befolkningstal og det skrumpende skattegrundlag.

De har kolleger over hele Europa, der sidder med ganske de samme problemer. Folkevandringen fra land til by har snart længe skyllet ud

over kontinentet. Derfor har såvel de nationale regeringer som EU bakset med problemet på forskellig vis i en årrække. EU især siden 1988, da Grækenlands, Spaniens og Portugals optagelse tidligere i årtiet havde gjort det klart, at særlige foranstaltninger måtte sættes i værk for at forhindre de sociale og økonomiske forskelle inden for fællesskabet i at blive for store.

I Danmark har vi i snart 60 år været opmærksomme på problemerne. Det startede for alvor med oprettelsen af Egnsudviklingsrådet i 1958, og vi fik en Lov om Egnsudvikling. I 1967 blev Direktoratet for Egnsudvikling under stor offentlig debat placeret i Silkeborg – og der blev defineret særlige *egnsudviklingsområder*. De var i øvrigt identiske med “Bananen” plus Himmerland og Samsø.

Loven om egnsudvikling blev ophævet i 1990, for da var bestræbelserne på at samordne den danske politik med EU’s regionalpolitik allerede i fuld gang. I Bruxelles havde man fire år tidligere integreret de såkaldte strukturfonde i en over-

ordnet "samhørighedspolitik", som det så smukt udtrykkes. For perioden 2014-2020 er der afsat 351,8 milliarder euro til denne politik, hvor Den europæiske Fond for Regionaludvikling skal fordobles fra nu 70 milliarder til 140 milliarder i løbet af perioden.

Der udfoldes masser af energi – også her i landet – for at udtænke projekter, der kan slippe gennem EU-bureaukraternes nåleøje. Men samtidig er den nationale politik igen kommet mere i fokus. Simplethen fordi der er blevet mere opmærksomhed om skævvridningen af Danmark.

Vort land er så lille, at det egentlig er skammeligt overhovedet at tale om centre og udkant. Men det ændrer bare ikke ved, at vi nu er kommet dertil, at *det er ved at være et spørgsmål, om vi fortsat ønsker, at hele landet skal være befolket!*

Det var Weekendavisen, der i en artikelserie i marts-april 2007 om udkantsbæltet lancerede "Bananen". Regionalforskere satte trumf på ved at udvide til "Den rådne banan". De mere skånsomme gemytter begyndte at tale om "det skæve Danmark", og at landet nu bestod af et A-hold og et B-hold.

Siden har den mediemæssige opmærksomhed holdt sig. Ja, den er sågar vokset, så efter et par år var politikerne nødt til at reagere. I foråret 2010 udsendte Danske Regioner en 50-siders redegørelse om "Vækst i hele Danmark – yderområders udfordringer og muligheder". Hen på efteråret udsendte Løkke Rasmussen-regeringen et 29-siders skrift om "Danmark i balance i en global verden". Det var i denne pjece, man kunne læse en henrivende morsomhed. Regeringen fremsatte otte konkrete forslag om "Bedre infrastruktur i yderområder", og dér kunne man se en ny motorvej mellem Holstebro og Herning linet op side om side med en udvidelse af rundkørslen ved Grundtvigs Allé i Sønderborg!

Tydligere kan det ikke illustreres, at der var tale om et stykke pligtarbejde. Fyldt med høflige fraser som at regeringen ville "sætte fokus på mulighederne for lægedækning i yderområderne". Så har man vist sin gode vilje og ikke lovet noget som helst.

DEN ANONYME UDKANTSMINISTER

Den forhenværende regering har det næsten på samme måde. Ganske vist søgte man at score nogle point i forrige valgkamp, og lovede, at skulle der komme et regeringsskifte efter valget i september 2011, ville Folketinget oprette et særligt udvalg for landdistrikter – og udkanten ville få sit eget ministerium.

Sådan kom det også til at gå. Udvalget for landdistrikter og Øer blev oprettet med Hans Christian Schmidt (V) som formand, og ved regeringsdannelsen den 3. oktober 2011 blev Carsten Hansen (S) placeret i spidsen for det nyoprettede Ministerium for By, Bolig og Landdistrikter.

Det blev hurtigt afsløret, at det med et særligt ministerium for landdistrikterne ikke skulle tages alt for alvorligt. For ministeriet præsenterede sig på den nyoprettede hjemmeside som "Hele Danmarks ministerium". Og de 14 % af befolkningen, som ifølge Danmarks Statistik bor

i udkanten, måtte trøste sig med en udtalelse fra ministeren om, at bæredygtig udvikling netop i landdistrikterne var et af de emner, han var særligt optaget af.

Det er ikke nogen tilfældighed, at da analyseinstituttet Epinion den 8. - 13. august 2014 foretog den årlige undersøgelse af ministrenes popularitet, udmærkede Carsten Hansen sig ved at være regeringens mest anonyme minister. Kun en tredjedel af de 905 interviewede havde overhovedet en negativ eller positiv holdning til ham. Hele 194 af de adspurgte

● ● **Regeringen fremsatte otte konkrete forslag om "Bedre infrastruktur i yderområder", og dér kunne man se en ny motorvej mellem Holstebro og Herning linet op side om side med en udvidelse af rundkørslen ved Grundtvigs Allé i Sønderborg! Tydeligere kan det ikke illustreres, at der var tale om et stykke pligtarbejde ● ●**

– svarende til 21.5 % – vidste, efter han havde været minister i snart tre år, ikke hvem Carsten Hansen var.

Det forstår man godt, hvis man læser de 43 sider fra maj 2014, der udgør ministeriets redegørelse til Folketinget, om hvordan det går regional- og landdistriktpolitisk. Det er de små fornuf-tige skridt, som ikke laver overskrifter ▶

► eller virkelig ændrer på noget, der er tale om. Det initiativ, der omtales allerførst i rapporten, er det samme som ministeren altid selv fremhæver: Puljen på 400 millioner i 2014 og 2015 til nedrivning af misligholdte huse på landet.

Vi sidder i en paradoksal situation. Der er masser af offentlig omtale. Der er også masser af sympati for udkanten. Eksempelvis offentliggjorde Realdania i forbindelse med projektet "Stedet tæller" i november 2011 en stor undersøgelse blandt danskere i den erhvervsaktive alder. Hele 87 % kunne se særlige kvaliteter og udviklingsmuligheder i yderområderne – spe-

rejser alene. Udkanten mangler totalt politisk organisation, der rækker ud over den enkelte kommune. Man kan se Læsø, Samsø og Ærø tage et fælles initiativ omkring den betalingsring, som færgetaksterne udgør for øerne. Men det er en undtagelse. *Udkanten er nødt til at skabe en ny form for politisk organisering for at få tilstrækkelig styrke til at sætte den skandaløse skævvridning af landet på den politiske dagsorden for alvor.*

For det andet er det kun os selv, der kan skabe et nyt og positivt image og få fjernet den taber- eller offerrolle, som Leif Maibom så suverænt beskrev i sin sang om udkanten, der indledes med ordene:

I Udkants-Danmark, der bor der bønder, der går med træsko og kun si'r "muh!"

Og de, der bli'r der, er kun de sønner, der aldrig får en studenterhu'!
(Check selv "Udkants-Sangen" på YouTube.)

I udkanten fortæller vi med flid hinanden, at her, hvor der er højt til himlen og rum omkring os, der kan *det gode liv* virkelig udfolde sig. Problemet er bare, at vi holder den indsigt for os selv. Om sommeren glæder vi os over besøg af læssevis af turister. De får et drømmende udtryk i øjnene, når de sanser mulighederne, hvorefter de med usvigelig sikkerhed spørger, om ikke her er frygtelig ensomt om vinteren? Og når vi så svarer, som sandt er, at der er et så rigt forenings- og kulturliv, at vi ikke kan overkomme at følge med i det hele, ser de mildt skeptisk på os og skifter emne. *Udkanten er nødt til at melde sig ind i kampen om den offentlige mening, kaste offerrollen af sig og vise, at det gode liv kan udfoldes på mangfoldige måder netop i udkanten, som er Mulighedernes Land.*

En ny form for politisk organisering og aktiv deltagelse i kampen om den offentlige mening er omfattende projekter. De kræver nytænkning og aktivitet i en sådan grad, at der skal mobiliseres et kor af stemmer, for at det kan lykkes. Et kor, som vil være i stand til at skabe det nødvendige *Oprør fra Udkanten og definere den som Mulighedernes Land.*

MULIGHEDERNES LAND 2.0

Oprøret fra udkanten indeholder således flere elementer. Dels må man påvise de herskende ubalancer, som på langt sigt gør, at udviklingen ikke er bæredygtig, hvis man vil et Danmark i balance. Dels må man give nogle modbilleder til de almindelige forestillinger om udkanten som befolket af imbecile og tåber med pædofile tilbøjeligheder, som dele af den nyere litteratur har dyrket. For det svarer jo mildest talt ikke til de forestillinger, som vi, der bor herude, har.

Baggrunden er ikke svær at forstå. Det er den bestandige skævvridning af vort fædreland, hvor bycentrene bliver overbefolket og vanskeligt beboelige med trafikkaos og stress til følge, mens fraflytningen fra udkanten fører til, at institutioner nedlægges og infrastrukturen forsømmes. Og ingen tager rigtig fat om problemerne. Der mangler en bevidst politisk stillingtagen til den grasserende opdeling af Danmark. Har vi en beslutning om, at hele Danmark skal kunne bebos, sådan som vi har været vant til, så følger også nogle politiske konsekvenser. Så skal der være en ordentlig infrastruktur inklusive it-forbindelser, ordentlige sundhedsforhold samt adgang til undervisning og uddannelse. Men de konsekvenser synes politikerne ikke indstillet på at tage. Derfor er Oprøret Fra Udkanten et forsøg på at mobilisere græsrodderne og det folkelige Danmark.

Hvorfor kalder vi det *Mulighedernes land 2.0*? Det er, fordi *Mulighedernes land* som navn for udkanten er rigtig godt. Det blev

●● Spørgsmålet er, om vi fortsat ønsker hele landet befolket ●●

cielt de kystnære områder – og støttede tildeling af ressourcer. Kun 3 % mente, at udkanten helt må klare sig selv.

Der kommer jo også støtte. Både fra de EU-projekter, vi kan få igennem, og fra regeringens forskellige initiativer. Alligevel er det offentlige billede af os, at vi sidder fast i mosen og venter på, om borgmesteren og kommunaldirektøren kommer hjem fra Christiansborg med et smil på ansigtet eller mundvigene trukket nedad. Det flugter ikke med det billede, vi selv har. For udkanten er fyldt med initiativrige mennesker, der med flid kæmper for at realisere det gode liv i deres lokalområde. Og som deler glæderne, når det lykkes, med hinanden.

TO MANGELSYGDOMME

Hvorned vi netop er nået frem til to alvorlige mangelsygdomme, der plager Udkantsdanmark.

For det første er det betegnende, at borgmesteren og kommunaldirektøren

lanceret af Realdania i et projekt, som var noget topstyret. 2.0 bruges om de tjenester, der på nettet løfter interaktionen mellem brugerne til et nyt niveau. Og det er det, der er behov for nu. Derfor forsøger vi at tage initiativet til et nyt niveau 2.0 og dermed øge den folkelige bevidsthed om det absolut afgørende i problemstillingen.

Vi skal selvsagt være opmærksomme på kvalificeret erhvervsstøtte, men vi kan ikke forvente, at det offentlige fundamentalt skal løse opgaverne for os. Hvis vi er utilfredse, kan vi jo bare flytte – hvis ellers vi kan få huset solgt!

Vi ønsker at sige farvel til klynkeriet og opgive offerrollen. Samtidig skal vi lære at organisere os bedre landsdækkende, både af hensyn til den politiske gennemslagskraft og mediekontakten. *Vi skal dele sejrene med hinanden og danskerne i øvrigt.*

Vi skal flytte perspektivet, tage nye briller på og droppe al denne snak om periferi og center og forskellen mellem land og by. Danmark er nemlig fyldt med alle mulige blandingsformer og er ikke et sort-hvidt enten-eller.

Spørger man danskerne (som en Yougov-undersøgelse netop har gjort), så svarer hver femte bybo, at de i 2030 regner med at have postadresse på landet. Selvfølgelig kan det vende! Ulrik Heilmann, der er administrerende direktør i Bolius, siger, at "undersøgelsen understreger, at yderområderne virkelig er mulighedernes land". Sådan er det. Lad os udnytte dem, mulighederne.

Sammen med forhåbentlig mange andre initiativer ud over landet søger vi efter bedste evne at starte en bevægelse, som skal gøre Danmark til et mere levende og mere mangfoldigt sted at leve.

Projektet kan følges på hjemmesiden www.oprørfraudkanten.dk ● ●

*Viggo Mortensen, professor og dr.theol.
Bosiddende på Ærø.*

*Finn Slumstrup, forfatter og foredragsholder.
Bosiddende på Ærø.*

FOKUS PÅ UDKANTSKULTUR

FYSISK FORVIRRING

Af Knud Sørensen

Uden Einstein ville oplevelsen af tog der holder på en banegård og langsomt sætter i gang og kører hver sin vej være forvirrende. Nu ved man at sådan er det.

Det der sker er en bekræftelse. Forvirrende bliver det derimod hvis de to tog holder time efter time og avismanden går hjem og de pårørende går hjem og manden med hammeren går hjem og mørket falder på og der sker ikke noget.

Knud Sørensen, forfatter, bosiddende på Mors. Han er blevet kaldt bondekulturens sidste digter. I sit forfatterskab kredser han på samme tid om udkantskulturens værdier og afviklingen af dem.

FOKUS PÅ UDKANTSKULTUR

TO NYE BØGER GØR OP MED MYTERNE OM PROVINSEN

Af Erik Lindsø

MULIGHEDERNES LAND

Den herskende skævvridning af Danmark er skandaløs. Den er opstået som et resultat af forkerte politiske beslutninger, eller fordi man intet har gjort. Konkurrencestatens fremmarch har medført en række beslutninger, der har fået skræmmende konsekvenser i form af en centralisering, som er ødelæggende for en harmonisk udvikling. Reformer og udvikling overser, at i udkanten af Danmark findes mulighedernes land. Derfor skal der gøres op med københavneri og centralisering, for kun herved kan tænkes de nye tanker, der skal til for skabe en samlet plan for et Danmark, hvor der er balance mellem land og by.

Sådan lyder budskabet i en bog af en gruppe mennesker, som står bag "Oprør fra udkanten".

Bogen består af en række bidrag, der samlet er et forsøg på at få tusind blomster – eller måske en flot buket – til at blomstre i det Danmark, hvor den natur, hvor blomster gror, er en del af vores selvforståelse. Men samtidig en natur, hvor færre og færre bor for i stedet at bo i byerne, hvor blomster er noget, man køber i en butik.

Udover redaktørerne, Finn Slumstrup

og Viggo Mortensen, er der bidrag af bl.a. Michael Bøss, Gunnar Lind Haase Svendsen, Birthe Linddal, Bent Falbert, Suzanne Brøgger, Karen Lumholt, Doris Ottesen, Susan Hinum, Anne Ørum Nielsen, May My Humaidan og Steen Piper.

Bogen falder i to dele. Første del rummer en række bidrag, der beskriver og analyserer de herskende ubalancer – bl.a. gør bogens forlægger opmærksom på, at udkantproblemstillingerne hænger nøje sammen med udbredelsen af liberalismen og globaliseringen og med landbrugskulturens forsvinden.

Bogens anden del samler sig om en række bidrag, der giver substans til talen om, at udkanten er mulighedernes land.

Et ganske centralt bidrag er skrevet af forfatter og teolog Dorris Ottesen og er betitlet "At finde sted og føle sig hjemme". Her udfordrer Doris Ottesen for alvor den oplysningstradition, den rationalisme og den humanisme, som er velfærdsstatens grundlag, og viser, at den samme velfærdsstat netop har skabt grundlaget for den fremmedgørelse og de psykosomatiske sygdomme, der karakteriserer de moderne velfærdsstater, herunder Danmark.

Udkantsdanmark er ikke kun en del af problemet, men rummer en meget stor del af løsningen på moderne menneskers problemer. Det er ikke blot en påstand, men et vilkår, der virker såre naturligt, når man læser bogen. ● ●

OPRØR FRA UDKANTEN. Mulighedernes land 2.0. Redigeret af Finn Slumstrup og Viggo Mortensen. Forlaget Hovedland. 208 sider, illustreret med fotos af Anne Mette Holstein. 229 kr.

CENTRALISERINGENS ULYKKE

Danmark er europamester i centralisering.

I de seneste ti år har vi set den største centralisering af Danmark, siden enevældens blev indført. Statslige arbejdspladser og uddannelser er blevet samlet i de store byer, mens man afskriver provinsen som forfalden og ubrugelig. Men det er vores egne politiske beslutninger, der er årsagen, og som har skabt flytningen fra land til by. Centraliseringen af Danmark ødelægger den danske økonomi, forringer uddannelsesniveaet, svækker integrationen og skaber store sociale problemer.

Der er behov for et opgør med den udkantsmyte, vi har opbygget, for bag den

gemmer sig stærke lokalsamfund, der er afgørende for Danmarks fremtid.

Sådan lyder budskabet fra nyvalgt folketingsmedlem for Socialdemokratiet Kaare Dybvad i bogen "Udkantsmyten", som han udgav i foråret. Kaare Dybvad er uddannet geograf og er leder af Væksthus Sjælland.

Med fødderne plantet i det Vestsjælland, som medierne løbende har sat under afvikling, men hvor Kaare Dybvad er leder af Væksthus Sjælland, som har sat landsdelen under udvikling, tager han i bogen et opgør med myten om, at fremtiden tilhører de store byer, mens resten af landet er fortabt.

I virkeligheden er provinsen økonomisk stærk, forklarer Kaare Dybvad, og den lykkes bedre med uddannelse og integration, end byerne gør. I virkeligheden er det de store byer, der er afhængige af provinsen og hovedstaden, der hvert år modtager milliarder i støtte fra resten af landet i form af tilskud til statslige arbejdspladser, uddannelse og transport.

Bogen redegør for, at det ikke længere er et spørgsmål, om Danmark vil knække over geografisk, men at spørgsmålet er, hvornår det sker – og hvad vi kan gøre politisk for at vende udviklingen.

Bogen er opbygget i tre dele. Første del forklarer, hvordan udkantsmyten er opstået. Anden del er et opgør med de forestillinger, vi har om provinsen som økonomisk og socialt tilbagestående. Tredje kommer med løsningsforslag

til, hvordan vi skaber et land i større balance.

Kaare Dybvad argumenterer overbevisende for, at vi alle er dybt afhængige af provinsen, hvis vi skal bevare et stærkt velfærdssamfund. Derfor skal vi slå bak på de reformer, der har skabt en historisk voldsom centralisering af vores land de seneste ti år. På tværs af politiske skel er der brug for at finde løsninger, som styrker udviklingen i provinsen. ● ●

Kaare Dybvad: UDKANTSMYTEN. Hvordan centraliseringen af Danmark ødelægger vores økonomi og sociale sammenhængskraft. Forlaget People's Press. 199 sider. 200 kr.

UNGDOM OG VILDSKAB

Danske og tyske unge har været samlet en uge for at komme med ideer til, hvordan man forvandler grænseegnen fra en udkantsørken til en kulturel og økonomisk vækstregion.

Af Mette Bock

Mens regnen strømmer ned over Kiel på en våd julidag, strømmer 60 danske og tyske unge ind i Landdagsbygningen i Kiel. Selv på en mørk regnvejrsdag er lyset i Landdagen smukt og inspirerende. Det giver mod på fremtiden. Og det er netop fremtiden for grænseregionen, der er på dagsordenen. I stedet for landdagsmedlemmer bliver stolene i parlamentet langsomt fyldt op af unge mennesker, der er rustet til tænderne med gode argumenter for nytænkning.

De 60 unge har deltaget i det grænseoverskridende højskoleophold JUNGzuSAMMEN, der denne sommer blev afholdt for anden gang. En uge på Nordsee Aka-

demie Leck og en uge på Højskolen Østersøen skal afsluttes med præsentation af en perlerække af forslag fra de unge. Årets tema har været innovation. Og opgaven har været i fællesskab at udvikle ideer til, hvordan grænseregionen kan tilbyde nyt liv og mere vækst i de kommende år, både økonomisk og kulturelt. For det er der behov for.

Der er nemlig to udviklingsspor, der har løbet side om side i grænseregionen i de seneste 150 år. Det ene er, at fjendskab er blevet afløst af gensidig accept og tillidsfuldt samarbejde på tværs af grænser, flertal og mindretal. Hurra for det! Men det andet er, at man med historikeren

Uffe Østergaards ord delte en blomstrende region i to og langsomt tømte den for funktioner, så der nu er skabt en udkantsørken på begge sider af grænsen. Det er der ikke meget at råbe hurra for. Udviklingen skal derfor vendes, hvis de unge ikke skal flygte fra det historisk betydningsfulde grænseland i en tid, hvor de fleste strømmer til storbyerne.

På højskoleopholdet er foredrag, kulturoplevelser, sang og debatter blevet vekslet til vilde tanker og konkrete ideer. Sproget har vekslet mellem dansk og tysk, og flere giver udtryk for, at JUNG zuSAMMEN, der både er et sprog- og kulturmøde, har givet en helt særlig ramme for

JUNG zuSAMMEN

er et to-ugers højskoleophold, hvor unge fra begge sider af grænsen diskuterer grænselandets fremtid og præsenterer konkrete initiativer og forslag for politikere på både regionalt og nationalt plan ved et afsluttende ungdomsparlament. Arbejdsproget er dansk og tysk (ikke engelsk!).

Initiativtager og hovedsponsor er Grænseforeningen. Endvidere støttes kurset af Region Syddanmark, Kulturministeriet i Slesvig-Holsten, Alving-Fonden, Hermann-Niermann-Stiftung, BHJ-Fonden og Det unge Grænseværns Fond.

udviklingen af grænseoverskridende ideer og dermed en fornyet lyst til at se sig selv som bosat i området.

Rækken af forslag er lang og spænder fra store, vilde fremtidsvisioner til helt konkrete og jordnære forslag, der kan realiseres omgående. Hvis viljen hos de folkevalgte beslutningstagere ellers er til stede.

Forslagene rammer denne eftermiddag virkelig uden for højskolens uforpligtende rammer med den alvor, som det giver at sidde i Landdagssalen. Politikere fra begge sider af grænsen sidder klar med ørerne slået ud, ivrige for at stille spørgsmål og kommentere. Det er ikke blot for sjov, det her!

Emnerne spænder vidt: Fra trafik over grøn udvikling til fornyet fokus på motiverende sprogundervisning, en ølguide for grænselandet og sågar forslag om at gøre grænseregionen til frontløber i integration med afsæt i de særlige erfaringer i grænselandet.

Her blot et par ord om to af de unges forslag for at vise spændvidden:

Hyperloop er fremtidens transportform, og det første sted, det skal realiseres i Europa, bør være i vores eget grænseland. Hyperloop betyder, at man kan blive transporteret hurtigere end lydens hastighed i nogle særlige, lufttomme rør uden modstand. Rørene opstilles på pyloner, og for at gøre en lang historie kort mener de unge, der skal etableres en linje mellem Flensborg, Sønderborg og Aabenraa. Transporttiden? Fire minutter mellem hver station. Senere skal der udvides til Hamborg, Berlin, Aarhus og København, og det vil øge villigheden til at bosætte sig i grænseområdet markant.

Projektet præsenteres med stor patos og ved I hvad? Det er altså ikke totalt uden gang på jord, da forskere allerede er langt fremme med udviklingen i USA.

Politikernes ører vokser, men de mener nu nok, finansieringen skal hentes i andre kasser end de regionale. Ja, selvfølgelig, svarer de unge. Men både private og offentlige investeringer kræver velbeskrevne og visionære projekter. Og alle vilde ideer bliver i første omgang kaldt urealistiske. Så bare vent!

I den anden ende af spektret, hvor vi kan gå direkte til makronerne, finder vi et kulturprojekt. For, som de unge siger med stor overbevisning, er øl en væsentlig del af kulturen. De

unge foreslår derfor udarbejdelsen af en grænseoverskridende og to-sproget ølguide. Der er i grænseområdet 35 bryggerier, og tanken er, at turister kan tage på "øl-hop" hen over grænsen. Den økonomiske investering er meget begrænset, og de unge tilbyder at lægge frivilligt arbejde i udviklingen. Aha, den blev grebet omgående af politikerne. Så hvem ved? Måske kan ølguiden præsenteres allerede på næste års JUNGzuSAMMEN.

Mødet mellem de unge kursusedtagere og de – en hel del – ældre politikere rummede en særlig spændstighed. For mens ungdommelige ideer kan synes vilde og urealiserbare, kan erfarne politikeres evne til at tænke i nye baner have godt af at blive udfordret. Og det blev de så sandelig denne eftermiddag, hvor regnen efterhånden blev fortrængt af insisterende solstrejf, som man ikke havde troet kunne bryde igennem. ● ●

DELTAGENDE POLITIKERE I LANDDAGEN:

- Niels Erik Søndergård (DF), Region Syddanmark
- Hans Philip Tietje (V), Region Syddanmark
- Stephan Kleinschmidt (SP), Sønderborg Kommune
- Lasse Krull (K), Region Syddanmark
- Mette Bock (LA), Folketinget
- Tobias von Pein (SPD), medlem af Landdagen
- Dr. Ekkehard Klug (FDP), medlem af Landdagen
- Flemming Meyer (SSW), medlem af Landdagen
- Lars Petersdotter (Grüne), medlem af Landdagen
- Sven Krumbek (Piraten), partiansat

GRÆNSELANDSIDENTITET

I Danmark må vi med de positive erfaringer fra grænselandet få øjnene op for, at grænselandsidentiteter findes i flere udgaver. Man må kunne sige om sig selv, at man er dansksindet pakistaner, dansksindet tyrk, dansksindet somalier, dansksindet englænder osv., når man nu er det, og blive anerkendt som sådan. Da vil der for alvor være tale om en åben danskhed.

Af Theodor Jørgensen

Grænser findes der mange af, geografiske, nationale, kulturelle, moralske, personlige. På en måde er de alle personlige, selv om de alle mere eller mindre kan kortlægges og beskrives ud fra objektive kriterier. For det er vores måde at forholde os til dem, der er afgørende for deres virkning på os. Derfor er grænser identitetsskabende.

Som overskrift til dette indlæg har jeg bevidst valgt ordet "grænselandsidentitet", fordi en grænse både adskiller og forbinder to områder. Det gælder både for de lokale og for de mentale grænser. Glemmer man det eller fortrænger det, bliver man fremmedgjort for en side af sig selv. Det er vigtigt at huske i en tidsalder, hvor der er sat fokus på grænseoverskridelse og globalisering. Når man bevæger sig over en grænse, har man i sin bagage altid en del af det med, som man kommer fra. Derfor forbinder grænsen også, når den skiller. Grænsegængere vil i deres bevidsthed hele tiden bevæge sig frem og tilbage over grænsen.

Grænsernes forbindende side blev udfordret i det 19. århundrede, da nationalstaterne tog form. Det ved vi fra vor egen historie. Så længe Danmark eksisterede som en helstat, omfattende hertugdømmer, Island, Færøerne, Grønland og Norge, fandtes der selv sagt grænser, men de skilte ikke, for alle var jo borgere i det samme rige. Da taltes der flere sprog i Danmark, da eksisterede flere kulturer ved siden af hinanden i gensidig berigelse. Selvsagt vågnede nationalfølelserne og skabte spændinger, og med tabet af Norge i 1814 begyndte

helstatens sammenbrud. Men det fik følger for dannelsen af den danske nationalstat, at det skete i forbindelse med det katastrofale nederlag til preusserne i 1864. Tyskland blev hovedfjenden, og nu tænkte man dansk i modsætning til tysk. Man glemte stort set i den almene bevidsthed, at der i det danske kongerige fremdeles også blev talt islandsk, færøsk og grønlandsk. Der var ikke plads til et både-og i forhold til det udenfor Danmarks grænser, men kun til et enten-eller, især i forhold til det tyske. Dette skærpedes selvsagt i grænselandskampens tid, og det blev ikke bedre efter Genforeningen, da den nazistiske trussel hurtigt meldte sig i horisonten og blev forstærket af den tyske besættelse af Danmark.

Forholdet til Tyskland har forandret sig betydeligt i de senere år, selv om der stadigvæk findes danskere, der ikke vil vide af noget, der er tysk. Man anerkender Tyskland som kulturnation, hvilket f.eks. viser sig i mange danske kunstners bosættelse i Berlin. Og man gør sig i stigende grad bevidst om det, som man allerede vidste i forvejen, nemlig om tysk kulturs indflydelse på dansk kultur, ikke mindst på den som udpræget dansk højtbesungne Guldalder. Det relativiserer på ingen måde det danske særpræg, som enhver, der er vokset op i et grænseland, er bevidst om, hvad enten det kun er mentalt som flygtning eller indvandrer, men også lokalt, som det er tilfældet for sønderjyder både nord og syd for grænsen. (Jeg identificerer bevidst Sønderjylland med hele Slesvig, som det jo også nu

er tilfældet i EU-sammenhæng. Jeg har generelt undladt at betegne Nordslesvig som lig med Sønderjylland, for så blev Sydslesvig til en amputeret størrelse.)

Men indrømmes må det, at enten-eller tænkningen stadigvæk sætter sit præg på den danske debat, når det drejer sig om indvandrere, flygtninge og nydanske. Tilflytningen af mennesker fra andre lande og verdensdele itonesættes meget ofte som en trussel mod danske værdier, i stedet for at man tilkender dem en mulighed for at kunne give et positivt bidrag til dansk kultur- og samfundsliv. Den integration, som man med rette forventer af dem, sættes ofte bare fejlagtigt lig med assimilation, og det kan de mennesker ikke leve med, hvis de skal kunne bevare deres egen personlige identitet.

Her mener jeg, at de erfaringer, som op igennem tiderne blev gjort og gøres nu i Sønderjylland, kan gøres alment frugtbare. For ved siden af en enten-ellertænkning har der altid også eksisteret en både-og-tænkning, og her og nu er den igen i fremvækst efter i længere tid at have spillet en tilbagetrukket rolle. Jeg tænker på den slesvigske bevidsthed. Hvad enten man er tysk- eller dansksindet, har man denne tilknytning til den slesvigske hjemstavn til fælles. Og adskillige familier rummede og rummer stadig medlemmer af begge sindelag og lever med det sammen i det slesvigske.

Det kender jeg til i min egen familie. På min farmors side var der en, der havde kæmpet på dansk side i Treårskrigen og fik

Foto: Scampix

Grænsegængere vil i deres bevidsthed hele tiden bevæge sig frem og tilbage over grænsen.

han indtil 1955. Hvordan det hang sammen i ham, skal jeg fortælle nærmere om på det kursus, som Grænseforeningen og Rødding Højskole afholder i begyndelsen af september. Men det hjem voksede jeg og mine søskende op i med brug som nævnt af tre sprog. Dansk og tysk kultur gik her selvsagt hånd i hånd og meget mere. Far var en god fortæller. Nordens mytologi, Iliaden og Odysseen fik jeg som dreng lært at kende gennem min fars genfortællinger. Billedkunst og musik spillede også en stor rolle derhjemme. Grundskolen absolverede jeg af gode grunde i den tyske skole, når nu far var præst for den tysktalende del af menigheden. Men skolen blev til mit held lukket 1945 for en tid. Jeg kom på den danske skole, og det blev en øjenåbner for mig. Dér følte jeg mig langt mere set som den dreng, jeg var. Dette skoleskift blev nok et skæringspunkt i dannelsen af den grænselandsidentitet, der allerede blev grundlagt i mit barndomshjem. Og da jeg besluttede mig til at blive præst, var det far, der sagde: "Så skal du være præst i den danske folkekirke, for dér vil du med den opdragelse, du har fået, føle dig mest hjemme." Sådan blev det.

Og hvad er så min grænselandsidentitet? Hvis jeg skal sætte et præcist navn på den, er jeg dansksindet slesviger med et forhold til tre sprog, som melder sig i mig i forskellige sammenhænge. I dag er det af gode grunde mest dansk, og sønderjysk i samvær med sønderjyder. Men i litteratur og faglige teologiske og filosofiske sammenhænge også meget tysk – det er et godt sprog at tænke klart i. Og dog. Også en bøn kan jeg tage mig i at sige på tysk inden i mig. I sin sang "Moders navn er en himmelsk lyd" siger Grundtvig i en af stroferne, at modersmålet er "det rosenbånd". Som "hertet gynger" i. Jeg har tre sprog, som mit hjerte kan gynges i.

Hvilket generelt sigte har jeg så med at antyde min egen identitetsdannelse i denne artikel? Det sigte, at man i Danmark i langt højere grad end hidtil må få øjnene op for, at sådanne grænselandsidentiteter findes i flere udgaver. Man må kunne sige om sig selv, at man er dansksindet pakistaner, dansksindet tyrk, dansksindet somalier, dansksindet englænder osv., når man nu er det, og blive anerkendt som sådan. Da vil der for alvor være tale om en åben danskhed. ● ●

pension af den danske stat, men hans kone var glødende tilhænger af slesvig-holstenerne. Dog skilt blev de ikke. For mit eget vedkommende er jeg vokset op i et tresproget hjem: Tysk, dansk og sønderjysk. Min farfar, Theodor Emil Kielstrup Jørgensen, havde sin første barndom i Haderslev før 1864, men blev student derefter og studerede til præst i Kiel, som var sønderjydernes foretrukne universitet, og sidenhen i Tübingen. Han blev præst i Løgumkloster, hvor min far Carl Marius Jørgensen blev født i 1883. Familien flyttede til Døstrup i 1887, hvor farfar virkede som præst til 1917. Hjemmesproget var overvejende sønderjysk, men tysk og dansk kultur spillede en stor rolle i hjemmet og var med til at forme min far. Han studerede teologi i Kiel, Berlin og Heidelberg i en tid, som må betegnes som en af de mest blomstrende perioder i tysk teologi. Samtidig blev han dybt optaget af Søren Kierkegaard, og den interesse fastholdt han livet igennem. Mine morforældre kom fra henholdsvis Westfalen og Mecklenborg og slog sig ned i Nordslesvig, som de blev knyttet til resten af livet med et par års interval i Tyskland, men det bekræftede dem kun i deres hjemmefølelse for Nordslesvig. Mor blev uddannet til lærer på Lyceet i Flensborg.

Far blev i 1911 kaldt til at være præst for den dansktalende del af Sønderborg menighed. Det var han indtil Genforeningen i 1920, hvor Kirkeministeriet forflyttede ham til nu at være præst for den tysktalende menighed, og det var

*Theodor Jørgensen er professor, dr. theol.
– født og opvokset på Als.*

EN NORDISK DRØM I SYDSLESVIG

90 år gammel har Henry Buhl forladt kommandobroen på sit livsværk, Mikkkelberg i Sydslesvig med det særegne tilnavn "Center for nordisk kunst og cricket". En bestyrelse har søsat et projekt, der skal videreføre enerens arbejde.

Af Finn Slumstrup. Foto: Anne Mette Holstein.

Da Henry Buhl for 22 år siden skrev en bog om virkeliggørelsen af Mikkkelberg, kaldte han bogen "En nordisk drøm".

For Mikkkelberg er en drøm – men unægtelig af den slags, som kun har kunnet realiseres gennem behårdt arbejde.

Mange af GRÆNSENS læsere kender det forunderlige center i Hattstedt, seks kilometer nord for Husum. Talrige lokale grænseforeninger har foretaget ekskur-

●● **Samtidig er det nødvendigt at tilpasse Mikkkelberg til en virkelighed, hvor man over hele Europa diskuterer, hvordan man interesserer nutidens mennesker for kunst og kunstformidling** ●●

sioner i Sydslesvig, som også omfattede et stop på Mikkkelberg med eftermiddagskaffe og et foredrag af Henry Buhl om Sydslesvig og betydningen af grænseoverskridende kulturarbejde.

At lave et center for nordisk kunst og cricket er en så særpræget kombination, at det kræver noget særligt blot at komme på idéen. Men drømmen blev til virkelighed, og masser af god kunst er gennem årene blevet præsenteret, sideløbende med at Husum Cricket Club råder over en af de største ungdomsafdelinger under Dansk Cricketforbund – og vinder masser af ungdoms-mesterskaber!

Mens cricketarbejdet under Jörg Krügers kyndige ledelse kører stabilt videre, har der i de senere år været mere stille om Mikkkelberg som kunstcenter. Det skyldes først og fremmest, at selv en urkraft som Henry Buhl kæmper forgæves mod alderdommen. Han er nu fyldt 90 og bor på et plejehjem lige nord for grænsen.

Allerede for mange år siden var han optaget af at sikre Mikkkelberg for fremtiden. Han oprettede i 1987 Mikkkelberg-Fonden eller Mikkkelberg-Stiftung, som den hedder på tysk. Ved Henry Buhls død skulle Mikkkelberg gå fra at være privatejet til at være ejet af fonden. Men da Sir Henry for alvor be-

gyndte at mærke alderen, blev det besluttet, at det kunne være nyttigt at tage fat på overgangen fra privateje til fondseje og at give Mikkkelberg et bredere fundament – også i forhold til det danske mindretals øvrige arbejde. Vedtægterne blev derfor ændret, og efterfølgende godkendt af myndighederne i Kreis Nordfriesland, i maj 2013. De vigtigste ændringer var, at bestyrelsen for den selvejende institution fik en ny sammensætning, og at Mikkkelberg blev associeret til Sydslesvigsk Forening, SSF.

Bestyrelsen består nu af Henry Buhl, Birgit Holthusen og Jörg Krüger fra Mikkkelberg. Desuden Dieter Paul Küssner, som

har været med i arbejdet omkring stedet i mangfoldige år, samt SSF's formand, Jon Hardon Hansen, og advokat Steen Schröder. Endelig er der to medlemmer fra Danmark, som gennem deres indsats har vist interesse for det danske mindretal og det grænseoverskridende samarbejde. Det er folketingsmedlem Kim Andersen og undertegnede.

Sagt lidt populistisk har Mikkkelberg på mange måder været et enestående one man show. Og hvordan viderefører man et sådant?

Vi var fra starten enige om, at stedet fortsat skal baseres på den indsats og vision, som Dinne og Henry Buhl virkeliggjorde. Samtidig er det nødvendigt at tilpasse Mikkkelberg til en virkelighed, hvor man over hele Europa diskuterer, hvordan man interesserer nutidens mennesker for kunst og kunstformidling.

Men der skulle ikke blot udarbejdes en vision. Der skulle også skabes et overblik over, hvordan man bedst sikrede Mikkkelbergs mange bygninger og store anlæg mod et forfald, som var blevet synligt. Dette arbejde er påbegyndt, og det fortsættes.

I oktober 2014 var bestyrelsen nået frem til i enighed at kunne vedtage et visionspapir om Mikkkelbergs fremtid.

Det er nødvendigt at arbejde med Mikkkelbergs struktur for at skaffe stedet en folkelig forankring, et egentligt bagland. Vi arbejder med planer om at etablere et ungdomsnetværk, samtidig med at vi undersøger mulighederne for at danne, hvad vi foreløbig kalder "Mikkkelbergs venner". Et forum, hvor interesserede kan vise deres tilknytning til stedet og gennem en frivillig indsats være med til at løse nogle af de mange opgaver, der trænger til at blive klaret.

Bestyrelsen ser Mikkelsberg som havende "et trefløjet formål, som på nutidig vis videreudvikler Henry og Dinne Buhls oprindelige vision.

Mikkelsberg er således et sydslesvigsk mødested, et nordisk kunstcenter og Husum Cricket Club. Det er tre selvstændige funktioner, som samtidig kan inspirere hinanden og ved at være dele af en helhed kan gøre aktiviteterne på Mikkelsberg til et frodigt trekløver".

Denne sommers fortræffelige færøske kunstudstilling er det første store løft mod fornyelse af udstillingsaktiviteten, mens bestyrelsen endnu ikke har haft mulighed for at komme nærmere ind på en række andre fornyelsestiltag, som også er beskrevet i visionspapiret.

Men altså: Mikkelsberg lever, dørene er åbne – og arbejdet for at sikre stedet en levende fremtid til gavn for det danske mindretal og det grænseoverskridende kulturarbejde er i fuld gang! ● ●

LITTERATUR OM MIKKELBERG:

- Henry Buhl: "En nordisk drøm. Vejen til Mikkelsberg", Poul Kristensens forlag 1993
- Poul Engberg: "Det glemte land", Poul Kristensens forlag 1997
- Finn Slumstrup: "Margareta Erichsen. Historiefortællersken i Husum", Poul Kristensens forlag 2007
- Finn Slumstrup: "Dage på Mikkelsberg. En nordisk drøm i Sydslesvig", Forlaget Hovedland og Mikkelsberg 2008
- Erik Lindsø: "Manden på det store bjerg". Interview med Henry Buhl i GRÆNSEN, nr 1, 2012.

Talrige lokale grænseforeninger har foretaget ekskursioner i Sydslesvig, som også omfattede et stop på Mikkelsberg med eftermiddagskaffe og et foredrag af Henry Buhl om Sydslesvig og betydningen af grænseoverskridende kulturarbejde. Nu skal Mikkelsberg videreføres uden Henry Buhl.

DANSK-TYSK STRID SKJULT UNDER KIRKEGULV

Under opsætningen af et nyt orgel i Sct. Jørgens kirke i Aabenraa dukker et tømmerstykke frem af mørket med inskriptioner, der fortæller om den dansk-tyske strid 112 år tidligere.

Af Lars N. Henningsen

En dag i marts 2015 var håndværkere på arbejde i en af de tre kirker i Aabenraa, den tidligere Sct. Jørgens frimenighedskirke, opført i 1903. De skulle forberede opsætning af et udvidet pulpitur til et nyt orgel. Da de gamle gulvbrædder blev løftet, dukkede frem af mørket en løs afskåret tømmerende. Klumpen blev fisket op, og så kom overraskelsen. På træet var skrevet et par sætninger med tyk tømmerblyant.

Først var skrevet ordene: *Når dette her bliver revet ned er Kirken måske gået over i Tyskernes Hænder.*

Derefter havde en anden hånd skrevet på tysk og med gotiske bogstaver: *Ich hoffe dass dieses bald in Erfüllung geht.*

Ordene taler om en højlydt kamp mellem dansk og tysk. De er stemmer fra en tid, hvor klimaet i det dansk-tyske grænseland var helt anderledes end i dag. I 2015 lever vi i 60-året for de berømte Bonn-København Erklæringer, som danner rammen om nutidens harmoniske samliv mellem danske og tyske i Sønderjylland og Sydslesvig. I 1903 var konfrontation og chikane derimod dagens orden. Megen god vilje og mange hjælpere har været nødvendige for at komme fra dengang til nu.

Hvem har da ført de to blyanter, som skrev på blokken – og hvorfor blev der skrevet sådan?

Efter nederlaget i 1864 blev Sønderjylland en del af Preussen, og Berlin tog fat på at germanisere landsdelen. Skolerne blev fortysket, og også i kirken blev der arbejdet for at indføre flere tyske gudstjenester end hidtil. Et af svarene fra bevidst dansksindede var oprettelsen af danske frimenigheder med grundtvigsk præg. Først kom Rødding og Bovlund, så Haderslev.

For den danske elite i Aabenraa blev dette anledning til at bygge en egen kirke. I 1902 forelå de første planer, men det blev en kamp op ad bakke, for i Aabenraa hørte

den stedlige amtmand (landråd), friherre von UsLAR, til de mest ihærdige modstandere. De gamle blyantssætninger på tømmerenden fører os lige ind i striden.

Byggeriet blev overdraget en bygmester Ahrent i Sillerup nord for Haderslev, og han antog syv murer- og tømmerer-svende, hvoraf de seks var danske statsborgere, en var optantsøn. De fik en skarp opfordring til at søge andet arbejde eller risikere udvisning. Det fik de to til at flytte til bygmesteren i Sillerup, fem gik på vandring. Første slag var dermed vundet for landråden. Men bygmester Ahrent sendte så tre andre håndværkere, hvoraf en var dansk statsborger, en var optantsøn. De to bar de gode danske navne Frederiksen og Andresen. Også de modtog en skarp opfordring til at søge andet arbejde eller blive udvist.

Det gav selvfølgelig forsinkelser i byggeriet. Tilbage på byggeriet var herefter et par preussiske statsborgere og en murer, som blev mistænkt for at være optantsøn. Dem lykkedes det at få kirken færdig til overdragelse den 15. oktober 1903.

Her kan vi vende tilbage til tømmerblokken. Den er som en båndoptagelse af samtaler på byggepladsen i eftersommeren 1903. En af danskerne – måske var det Frederiksen eller Andresen – har inden flugten grebet sin blyant og indskrevet sin frygt *Når dette her bliver revet ned er Kirken måske gået over i Tyskernes Hænder.*

Han gjorde det med danske/latinske bogstaver og bolle-å. Det er faldet en af de tysksindede kolleger for brystet. Med gotiske bogstaver og på tysk skrev han derfor sin kommentar *Ich hoffe dass dieses bald in Erfüllung geht.*

Kirken blev indviet den 4. april 1904. Ved den lejlighed nævnte den danske Sprogforenings formand M. Andresen, at den ene af de to tyske svende, som var med i byggeriets slutfase, skulle have udtalt med tanke på udvisningerne: "Hvad nytter det, bygget bliver den jo alligevel." Det lyder næsten også som et ekko af samtalerne på byggepladsen.

I dag kan vi glæde os over, at kirken står der endnu, i dag som del af folkekirken. I 112-året efter skriveriet må vi også notere, at klimaet mellem dansk og tysk og mellem myndigheder og befolkning er blevet helt andet end dengang. ● ●

THERKELSENS HJØRNE

KALENDER

Sydslesvigudvalgets sammensætning

Det var en overraskelse for alle, også folk med et meget langt kendskab til det danske mindretal, da det før sommerferien kom frem, at Sydslesvigudvalget sammensættes, så Dansk Folkeparti får to medlemmer af udvalget, mens Venstre, Socialdemokratiet og Enhedslisten får hver et medlem.

Det har siden midten af 1970'erne været sådan, at pladserne i udvalget blev fordelt efter det princip, at de af Folketingets partier, der

den gamle praksis og afgive det ene af sine to medlemmer til Enhedslisten, mens Dansk Folkeparti beholdt de to, som de havde ret til.

Havde det været de fem største partier, var en af disse pladser gået til Liberal Alliance. Mette Bock havde på forhånd tilkendegivet, at hun som formand for Grænseforeningen forståeligt ikke ønskede at sidde i udvalget. Pladsen kunne dog være gået til et andet medlem af Liberal Alliance eller til et medlem af Det kon-

servative Folkeparti for at sikre bredden. Ikke desto mindre blev resultatet, at fire af Folketingets otte partier ikke er repræsenteret i Sydslesvigudvalget.

Tilbage står det principielle. Tilskuddet til mindretallet er et tværpolitisk, bredt folkeligt anliggende, som bør holdes fri af partipolitiske interesser. Bredden i udvalget begrundes i sidste ende i statsminister Neergaards ord fra 1920: "De skal ikke blive glemt". Det sagde han ikke på Venstres vegne, men på Folketingets og på det danske folks vegne. Der er behov for stærke og brede bånd.

Derfor er der al mulig grund til at overveje, hvordan det i fremtiden sikres, at udvalget får størst mulig politisk bredde, og sådan at alle partier får en direkte berøring med det danske mindretal. F.eks. som det praktiseres i Kontaktudvalget til det tyske mindretal, som består af repræsentanter for alle de politiske partier.

De overvejelser vil Grænseforeningen gøre sit til at fremme. ● ●

*Knud-Erik Therkelsen
er generalsekretær i Grænseforeningen.*

● ● Der er al mulig grund til at overveje, hvordan det i fremtiden sikres, at Sydslesvigudvalget får størst mulig politisk bredde ● ●

uden at indgå valgforbund med andre partier havde tilstrækkelig mange mandater til at få sæde i Finansudvalget, også havde ret til at udpege et medlem af Sydslesvigudvalget. Det betød i praksis, at de fem største partier hver havde et medlem af udvalget, som derfor også hed Femmandsudvalget. Jeg ved ikke, om denne fordelingsnøgle blot var en uskreven aftale blandt partierne ud fra ønsket om en bred repræsentation i udvalget, eller om fordelingen i udvalget var beskrevet i det aktstykke til finansloven, som tidligere var det bevillingsmæssige grundlag for tilskuddet til det danske mindretal.

Hvorom alting er, så fremgår det tydeligt af Sydslesvigloven, som trådte i kraft i 2010, at udvalget sammensættes efter forholdstalsmetoden, og det ville med det nuværende Folketing give Dansk Folkeparti og Socialdemokraterne hver to medlemmer og Venstre et medlem. Socialdemokraterne valgte at følge

AUGUST 2015

12/8 Møde i Grænseforeningens formandskab
23/8 Folkemøde på Ejer Bavnehøj

28-29/8 Bestyrelsesmøde i Flensborg (Jaruplund Højskole)

30/8-5/9 Højskolekursus på Rødding Højskole

SEPTEMBER 2015

24-25/9 Sydslesvigudvalget afholder budgetmøder

26/9 SSW afholder ordinært landsmøde i Husum

27/9 Gudstjeneste i Helvigåndskirken i Flensborg i anledning af udgivelse af Dansk-Tysk Salmebog

OKTOBER 2015

3/10 Lokalforeningsmøde i Middelfart

9/10 Kulturnat i København

10/10 Lokalforeningsmøde i Jystrup

NOVEMBER 2015

5-6/11 Efterskoleseminar på Christianslyst

9/11 Møde i formandskabet. Horsens

14/11 SSF Landsmøde i Husum

19-21/11 Sydslesvigsk delegationsbesøg i København

DECEMBER 2015

5/12 Bestyrelsesmøde i København

NOTITSER

STUDIEVÆRELSE TIL MINDRETALLET UNGE SØGES

Grænseforeningen for København og Frederiksberg og Grænseforeningen i Århus har sendt et brev til alle medlemmer med opfordring til at udleje et ledigt værelse til unge sydslesvigske studerende. Studerende fra mindretallet har sværere end andre ved at finde bolig i de to uddannelsesbyer, fordi de ikke har noget stort netværk i Danmark. Samtidig skal de unge fra mindretallet have en bopælsadresse for at få et cpr-nummer, der igen er forudsætning for at søge SU. At kunne leje et værelse i bare nogle få måneder vil derfor være en stor hjælp for dem. Grænseforeningens pædagogiske konsulent koordinerer henvendelserne. ●●

OPLEV NORDISKE FORFATTERE I GRÆNSELANDET

For sjette gang inviteres til den grænseoverskridende nordiske litteraturfestival Litteraturfest.nu

Litteraturfest.nu afholdes fra onsdag den 16. september til lørdag 19. september. Arrangementerne finder sted fra Kiel i syd til Haderslev i nord og henvender sig til både tysk- og dansktalende litteraturinteresserede. Ikke uden grund er festivalens slogan derfor den "grænseoverskridende litteraturfestival". De fleste forfatterlæsninger gennemføres enten med dansk eller tysk moderation. Publikum opfordres til at komme i dialog med forfatterne, som vil berette om deres arbejde.

Festivalen arrangeres af Nordisk Informationskontor for Sønderjylland / Sydslesvig i samarbejde med Dansk Centralbibliotek i Flensburg, Kulturbüro der Stadt Flensburg, biblioteker i grænseregionen og Literaturhaus Schleswig-Holstein i Kiel. Derudover får som sædvanlig også skolerne i grænseregionen besøg af en forfatter. I år er det Tønder Gymnasium, Duborg Skolen i Flensburg og A.P. Møller Skolen i Slesvig.

De fem inviterede forfattere fra fire forskellige nordiske lande er Hanne Bech Hansen og Thomas Rydahl fra Danmark, Fredrik Backman fra Sverige, Ulla-Lena Lundberg fra Ålandsøerne samt Auður Ava Ólafsdóttir fra Island.

I forbindelse med festivalen vises kunstudstillingen "GLASKLAR" med dansk og tysk glaskunst, arrangeret af Sydslesvigs danske Kunstforening Flensburg (SdK) og Nordisk Informationskontor. Del af programmet er ligeledes en koncert af Trioen "Zenobia", som er arrangeret af SSF's Humanitære Udvalg, og børnebiografen viser "Skammerens datter" på Dansk Centralbibliotek.

Litteraturfestivalens fulde program kan ses på www.litteraturfestival.nu ●●

NY KOMMUNIKATIONSCHEF I GRÆNSEFORENINGEN

Anna-Lise Bjerager bliver ny kommunikationschef i Grænseforeningen. Hun får ansvaret for Grænseforeningens overordnede kommunikation, ligesom hun bliver redaktør af magasinet Grænsen.

“Vi har brug for en stærk kommunikationsplatform i de kommende år, så danskerne kan få oplysning om det danske mindretal i Sydslesvig og blive klædt på til at debattere vigtige emner som danskhed og identitet. Samtidig vil vi gerne blive endnu bedre til at servicere vores medlemmer og samarbejdspartnere. Det er min overbevisning, at Anna-Lise Bjerager har den rette profil til opgaven, siger generalsekretær Knud-Erik Therkelsen.

Anna-Lise Bjerager, der er bachelor i tysk og engelsk og journalist fra Danmarks Journalisthøjskole, har i flere år arbejdet som selvstændig journalist og er forfatter til en række bøger. Hun har en alsidig baggrund som skribent for Børsen og Kristeligt Dagblad og har arbejdet med større kommunikationsopgaver for virksomheder og fonde. Hun tiltræder i Grænseforeningen den 1. oktober. ● ●

TUR TIL ELSASS I 2016 – LANDET I KLEMME MELLEM TYSK OG FRANSK

Sydslesvigsk Forening Flensborg Amt og Grænseforeningen Kreds 20 inviterer fra den 10. til 16. april 2016 til en fælles tur til et af Europas mindretal – det tosprogede område Elsass i Frankrig, der igennem historien skiftevis har hørt til Frankrig og Tyskland, og derfor er præget af at være krigsskueplads i flere omgange.

Elsass er et kulturelt og politisk interessant område. At være “Elsässer” er noget, der skal kæmpes for, uanset hvilket land der har magten. Befolkningen har en selvstændig identitet, og indtil 1960'erne var tyske dialekter fremherskende. Endnu i 1960 talte 80 % af indbyggerne tysk, i dag er antallet af tysktalende nede på 20 %. Forskellige organisationer arbejder på at opretholde området som tosproget, hvad der

ikke er let i en centralistisk stat som Frankrig.

Der bliver besøg på en af de ti tosprogede skoler i Elsass og hos to af de politiske og kulturelle organisationer, hvor der fortæles om historiske og aktuelle situationer. En aften møder vi den elsassiske visesanger Robert-Frank Jacobi der synger og fortæller for os.

Der bliver også lejlighed til at være turister. To dage går turen til Strassburg med kanalfart og fælles sightseeing samt muligheder for at se byen på egen hånd. Desuden er der planlagt to dagsture, hvor den ene tur går sydpå med besøg i Hoh Königsburg og Colmar og den anden til Maginotlinien (fransk befæstningslinie mod Tyskland, opført i 1930'erne). Undervejs bliver der tid til vinsmagning.

Turen foregår med rejsebus, og der overnattes på Hotel Majestic i Niederbronn les Bains, som ligger midt inde i den regionale naturpark i den nordlige del af bjergkæden Vogeserne, 45 minutters kørsel nord for Strassburg.

Pris for turen er foreløbig sat til 4.500 kr./530 euro.

Tilmelding til Kirsten Rykind-Eriksen, mail: rykind@bbsyd.dk, eller tlf. 4026 5489 inden den 15. december 2015. Se hele programmet på Grænseforeningens hjemmeside/kreds 20.

Venlig hilsen arbejdsgruppen
Marika Hoop og Peter Kreutzer, SSF
Flensborg Amt

Kirsten Wehmüller, Svend Damgaard, Jørgen Larsen og Kirsten Rykind-Eriksen, alle fra Grænseforeningen kreds 20. ● ●

TÆNK ENGANG ...

Tekst & foto: Mette Bock

Her er Mikkel. Jeg mødte denne lille, vakse dreng, da jeg i juni deltog i årsmøderne i Sydslesvig. Mikkel går på Jernved Danske Skole, der er en af de 46 danske skoler i Sydslesvig. På denne aften er der taler og underholdning, hvor mange af skolens knap 70 elever danser, optræder og synger danske sange, inden der er grillhygge og dejligt samvær mellem forældre og børn.

Mikkel så mere end almindeligt opvakt ud. Han stod klods op ad talerstolen, da den unge Ben Paulsen engageret fortalte om, hvordan han gennem sin ungdom er blevet stadigt mere bevidst om, at han tilhører det danske mindretal og om, hvad det for ham vil sige at være dansksindet.

Men alligevel. Mikkel er en lille dreng, og jeg greb derfor fat i ham og spurgte til hans interesse. Det viste sig, at Ben var Mikkels storebror, og man er vel solidarisk og stolt af at have en storebror på talerstolen! Ja, faktisk har Mikkel to søskende, fortalte han mig, men den ene

var død inde i mors mave, og de ved ikke hvorfor! Men heldigvis har han Ben.

Børn har en vidunderlig åbenhed, og det er herligt at høre, hvordan også mange af de mindste kan udtrykke fine nuancer på det danske sprog.

Mikkel kommer fra en dansksindet familie med aktive forældre. Far Hauke er børnehaveleder i Slesvig, og mor Pia er formand for en af de lokale afdelinger af SSF. Storebror Ben står denne aften på talerstolen, og mon ikke vi også kommer til at høre mere til Mikkel.

Jeg deltog i år i flere arrangementer i forbindelse med årsmøderne. Fra Flensborg og Jernved over Sild til Kiel. Det slår mig, hvor god stemningen er, og hvor forskelligt arrangementerne forløber. Her kan vi også tale om mangfoldighed. På de store møder er deltagerne naturligvis voksne mennesker – ofte af den ældre generation. Men når man oplever, hvor meget liv der er på skolerne, giver det håb for fremtiden.

Og hvad skal Mikkel så lave, når han

bliver stor? Han skal være fodboldspiller! Med spænding i stemmen spørger jeg, hvilket hold han skal spille på, og graver i min hjerne for at finde navnet på et dygtigt, dansk hold (jeg har aldrig været til en fodboldkamp). Men nej – her finder den danske solidaritet sin grænse. Mikkel skal spille på et verdensberømt, tysk hold som han siger. Og jeg beklager, jeg har glemt navnet. Tilgiv mig Mikkel – men på gensyn, din dejlige dreng!

● ●
Klommen "Tænk engang" beskriver formand Mette Bocks møder med mennesker og mindretal.

LOKALFORENINGER

LOKALFORENINGERNE
Arrangementer sendes til Claus Jørn Jensen på graenseforeningen@privat.dk eller til Åbenråvej 22, 6400 Sønderborg. Deadline for arrangementer, der ønskes med i næste nummer af GRÆNSEN, er onsdag 16. september.

FOREDRAG OG MØDER

Se lokalforeningernes detaljerede program på: www.graenseforeningen.dk/kalender

SYDDANMARK Aabenraa

8. oktober kl. 17.00 Folkekulturhuset Rebbølcentret. Foredrag ved Stefan Laukamp: "At leve med sit handicap". Stefan fortæller med humor og charme om sit liv før og efter et motorcykeluheld, der skete for fire år siden. Entre med kaffebord 70 kr.

Sydvestjylland

8. oktober kl. 19.30 Faaborg kro. Bestyrelseskonvent. Grænsforeningens næstformand Jens Andresen taler om samarbejdet mellem enkeltforeningerne og styrkelse af samarbejdet med Landsforeningen. Bestyrelsesmedlemmer og andre interesserede indbydes. Mødet er med tilmelding til Ib Ansgar Jensen, tlf. 75 14 47 55 eller mail ansgar@esenet.dk, senest 4. oktober.

Sønderborg

28. august kl. 16.00 Biblioteksalen, Sønderborg Bibliotek.

Foredrag af Hans Georg Møller, kendt under navnet Gorm: "Fra Tandslet til TV-stjerne". Arrangeres i samarbejde med Sprogforeningen, Foreningen Norden og Sønderborg Bibliotek.

NORDJYLLAND Aalborg

28. september kl. 19.00 Vejgaard Bibliotek, Hadsundvej 35. Foredrag med Wiera Malamà Jensen. En af Danmarks mest erfarne krigslæger, der har oplevet flere krige end mange soldater, fortæller sin fængende og personlige beretning.

LOKALFORENINGER

19. oktober kl. 19.00 Vejgaard Bibliotek, Hadsundvej 35. Da vi havde Henny på besøg for to år siden, var det til et fyldt lokale. Mange var rørt over hendes fortælling, og ligeledes var der mange, der enten selv havde haft lignende oplevelser tæt på eller kendte nogen, hvis far havde været (fremmed) soldat.

Mariagerfjord

7. oktober kl. 19.00 Øster Hurup Multihus. Sangaften med 5 omegnsskor.

Viborgeggen

23. september kl. 19.30 Sognegården ved Viborg Domkirke, Stænderpladsen 3, Viborg. Overborgmester i Flensborg Simon Faber: "Hvad kan vi bruge 1864 til?". I samarbejde med Grundtvigsk Forum.

14. oktober kl. 19.30 Sortebrødrehus, Skt. Mikkelsgade 12, Viborg. "To gode fortællinger fra Sydslesvig". Vi får besøg af Gitte Hougaard Werner og Anette Neumann. De har to meget forskellige historier, så ikke kun danskere findes i mange modeller.

MIDTJYLLAND

Århus og omegn

22. september kl. 19.30 Ellevang Kirkes sal, Jellebakken 42, 8240 Risskov. Fhv. operativ chef for PET Hans Jørgen Bonnichsen: "Om Emil Nolde". Traktement: Ost, vin eller sodavand. Pris 50 kr.

5. oktober kl. 19.30 Ellevang Kirkes sal, Jellebakken 42, 8240 Risskov. Overborgmester i Flensborg Simon Faber fortæller om sin by og sig selv. Traktement: Snitter, øl og sodavand. Pris 50 kr.

Horsens og omegn

18. september kl. 17.00 Kunststudstilling med Hans Clausen og Inka Sigel i Kunstværket,

Vitapark 60, Odder. Udstillingen løber fra den 18/9 til den 4/10 2015. Åbningstider: Torsdag til søndag kl. 14.00 til 17.00. Fjernisering den 18/9 kl. 17.00. Alle er velkomne.

7. oktober kl. 19.00 Klostergården, Havneallé 12 A, Horsens. "Mindernes Dæmoner". En dansksindet sydslesvigsk families hårde skæbne under 2. verdenskrig med familiens deportation til Polen, faderens tvungne tjeneste i det tyske luftvåben, flugt fra den fremrykkende russiske hær. I samarbejde med Grundtvigsk Forum.

Kreds 21

12. september kl. 12.00 Årsmøde/Sensommermøde på Lejrskolehjemmet "Vesterled" i Sdr. Haurvig på Holmsland Klit. Årsmødetaleren i 2015 er sognepræst og SSF-formand Jon Hardon Hansen fra Sild. Det koster 150 kr. at deltage i middagen og det øvrige traktement. Vælger man først at komme til selve Årsmødet kl. 14, får man kaffen på Husets regning.

Randers og omegn

30. september kl. 19.00 FOF Randers, J.V. Martins Plads 1. "Med farfar ved Østfronten – blade af en sønderjydes dagbog. Hvad gør det ved et menneske at vokse op i et besat Sønderjylland?" Ved sognepræst Jens Jørgen Refshauge, Ørsted. Entré 50 kr.

Ringkøbing og omegn

24. september kl. 18.30 Medborgerhuset ved Byskellet. Generalforsamling. Fællesspisning som traditionen byder. Efter generalforsamlingen får vi besøg af Grænseforeningens næstformand, tidligere fmd. for Region Sønderjylland, Jens Andresen, Løgumkloster. Hans foredrag har titlen "En dansk familie på

begge sider af grænsen i det 20. århundrede. Hvordan udvikles en tilfældig sydslesvigsk familie i krig og fred?" Pris: 150 kr. Tilmelding til Sven senest 21. september.

8. oktober kl. 19.30 Fjordparkens Aktivitetscenter, Holmelunden 10. "Nutiden forandrer historien." Foredrag ved professor, dr. phil. Steen Bo Frandsen. Han har den opfattelse, at synet på vores historie ændrer sig med den tid, vi lever i. Dette gælder i høj grad forholdet til vores nære naboer. I samarbejde med Folkeuniversitetet. Pris 75 kr. Tilmelding til Peter senest 5. oktober.

Skanderborg og omegn

21. september kl. 19.30 Kirkecentret ved Skanderup Kirke. Anja Rykind-Eriksen fra Rødning Højskole: "Sydslesvig – herfra min verden går." Hun vil tale om sin identitet og tanker om national identitet med udgangspunkt i sin egen families historie og personlige oplevelser. Entré inkl. kaffe/te og kage 30 kr.

7. oktober kl. 19.30 Stedet vil blive annonceret senere. Årets anden sangaften under ledelse af Johan Herold og under medvirken af lokale kor. Entré inkl. kaffe/te og kage 30 kr.

Skjern-Tarm-Videbæk

17. september kl. 19.00 Fiskbæk missionshus, Skråvejen 2A, Fiskbæk. "Grænselandet set fra en Citroen". Grænseforeningens konsulent, Claus Jørn Jensen, der til daglig bor i Sønderborg, fortæller muntert om grænselandet. Derudover har vi stort sønderjysk kaffebord, som vi håber, rigtig mange vil bage til. Giv besked til bo.trelborg@gmail.com eller 9737 5270 inden den 1. september. Pris 75 kr. inkl. opskriftshæfte (de, der bager: gratis).

SJÆLLAND

Guldborgsund

5. oktober kl. 19.00 Kulturforsyningen Voldgade 1 i Nykøbing Falster. Lokalhistoriker Christian Løye fra Rødbyhavn fortæller den spændende historie om flyet Messerschmitt Bf 110, der med tre besætningsmedlemmer om bord blev skudt ned over Maribo efter heftige beskydninger fra amerikanske bombefly i 1944. Betaling for kaffe og kage 30 kr.

Lolland

19. oktober kl. 19.00 Sognets Hus, Kirkestræde 6, Maribo. Den danske generalkonsul i Flensborg, Henrik Becker-Christensen, fortæller om "Mindretal i det 20. århundrede". Pris for foredrag og kaffebord: 50 kr. Tilmelding senest den 14. oktober på 5022 6700.

Ringsted og omegn

6. oktober kl. 19.30 Klostermarkskirken. Ejnar Thaisen fortæller om sin sønderjydske barndom, der var præget af eftervirkningerne af både første og anden verdenskrig og de nationale spændinger mellem dansk og tysk.

14. oktober kl. 19.00 Ringsted Musikskole, Garnisonen 42. Arrangementet er i samarbejde med musikskolen.

HOVEDSTADEN

Hørsholm

21. oktober kl. 19.30 Hørsholm Sognegård, indgang v/Ridebanen. Peter Dragsbo, fhv. overinspektør på Sønderborg Slot. "Arkitektur som nationalt våben. Mødet mellem dansk og tysk arkitektur i Sønderjylland 1864-1940." Vi synger fra Højskolesangbogen, og efter foredraget serveres der sandwiches, vin og vand. Medlemmer 50 kr. for foredrag og servering. Ikke-medlemmer 100 kr.

LOKALFORENINGER

Hillerød

5. oktober kl. 19.30 Frivilligcenter Hillerød, Fredensvej 12 c, lige bag Hillerød Bibliotek. "Har vi brug for grænser i en moderne verden?" Grænseforeningens formand, Mette Bock, fortæller om, hvorfor klare grænser er forudsætningen for at kunne åbne sig og have respekt for det, der er anderledes end os selv. Pris 40 kr. incl. kaffe og kage. Ikke-medlemmer 60 kr.

TURE/REJSER ARRANGERET AF LOKAL- FORENINGERNE:

Medmindre andet er nævnt, kan du tilmelde dig uanset bopæl eller medlemskab af lokalforeningen. Se lokalforeningernes detaljerede program på: www.graenseforeningen.dk/kalender

SYDDANMARK

Fredericia og omegn

9. september 2015 Afgang Fredericia Banegård kl. 9. Hjemkomst ca. kl. 19.30. På henturen kaffepause. Turen går bl.a. til den tidligere kzelejr Schwesing og Husum Danske Kirke. Middag ca. kl. 13, derefter byrundtur i Husum. Kaffe på diget på Nordstrand og orientering om Nordstrands historie. Anders Schantz er guide hele dagen. Pris for medlemmer 450 kr. Ikke-medlemmer 500 kr. Tilmelding til Gunhild Pedersen, tlf. 7592 6082 – mobil 4140 6082 eller gunhild.pedersen@gmail.com

Fyn

27. september kl. 08.00 De fynske Grænseforeninger indbyder til årets kredstur til Vestslesvig 2015. Hjemsted Oldtidspark og Museum, Løgumkloster, Ballum. Afgang: Nyborg Banegård kl. 8.00, Dalumhallen kl. 8.20, Staurby

rasteplads kl. 8.45. Pris: 620 kr. pr. person (inkl. formiddagskaffe, eftermiddagskaffe og aftensmad. Tilmelding til Karen Berg Hansen, tlf. 2366 8552 – karen@sinebjergvej.dk med oplysning om antal og påstigningssted. Betaling senest 25. august på kredsens konto 2019 -778 562 7094.

Haderslev

26. september kl. 08.00 Afgang kl. 08.00 fra Haderslev, opsamling i Hammelev. Tur til Flensborg og omegn med besøg på Kobbermølle Industrimuseum, Jaruplund Højskole, Flensborg Avis og Lyksborg. Tilmeldingsfrist 20. september.

Sønderborg

12. september kl. 08.00 Oplev en spændende højskoledag på Christianslyst, som er beliggende i skønne omgivelser ved Sønderbrarup i Sydslesvig. Afgang kl. 8.00 fra Alsion Nedre Parkering. Fælles buskørsel. Hjemkomst kl. 18.30. Pris for medlemmer 250 kr. / ikke medlemmer 300 kr. Beløbet bedes indbetalt på konto 9797-0001119400 ved tilmeldingen. Tilmelding senest fredag den 4. september til Kirsten Fanø på kifanoegmail.com eller mobil 6177 8515.

3. oktober kl. 10.00 Vi starter dagen på Sønderborg Slot med en guidet tur i den nye historiske udstilling "1864-1920". Efter rundvisningen serveres frokost med en genstand i slottets kantine. Tidligere borgmester A.P. Hansen vil guide os rundt i byen og fortælle om udendørs kunst og give spændende kommentarer om Sønderborg by. Turen varer ca. 2 timer. Pris 200 kr., som ved tilmeldingen indbetales på konto 9797-0001119400. Tilmelding senest mandag 28. september til Kirsten Fanø på kifanoegmail.com eller 61778515

Vamdrupegnen

24. september kl. 08.00 Afgang fra Brugsens p-plads. Cykeltur omkring Dianalund. Vi mødes med Kirsten og Ole Høgh Olesen ved Kunstnergården, Kunstnergårdsvej 1, 4293 Dianalund kl. 10. Cykelturen går ud i Åmosen, Sjællands største tørvemose. Entré på museet: 40 kr. Tilmelding senest 17. september på 7558 3305 eller 7558 1293.

Vejle og omegn

25. september kl. 14.00 Arkæolog Steen Andersen vil vise og gennemgå de arkæologiske fund ved Jellingestenene. Yderligere detaljer vedrørende udflugten følger senere.

Vejle Vestereg

13. september kl. 08.00 Besøg hos vore venskabsforeninger i Sydslesvig. Fælles buskørsel med afgang fra parkeringspladsen ved Bredsten kirke, Kirkevej 7, 7182 Bredsten. Pris for bus og fortæring 200 kr. pr. person for medlemmer, 250 kr. for ikke-medlemmer. Børn gratis. Program følger senere, herunder om tilmelding.

NORDJYLLAND

Thy og Mors

18. september kl. 12.00 I weekenden 18.-20. september besøger vi Sønderbrarup og Sattrup. Nærmere program følger.

MIDTJYLLAND

Silkeborg Hammel

3. september kl. 8.30 Shelltanken, Østergade, Silkeborg. Dagsudflugt til Christiansfeld og omegn. Pris: 500 kr. Frokost og drikkevarer er for egen regning. Tilmelding senest torsdag 27. august.

Skiveegnen

8. september kl. 19.00 DEIF. Virksomhedsbesøg, Frisenborgvej 33, Skive. Rundvisning. Pris 60 kr. Alle er velkomne.

SJÆLLAND

Guldborgsund

5. september kl. 13.30 Fællesarrangement. Grænseforeningen Guldborgsund, Grænseforeningen Lolland og Nykøbing Falsters aftenskoler arrangerer tur til Susanne Hovmand-Simonsens økologiske gods Knuthenlund. Vi mødes ved Knuthenlund kl. 13.30, hvor vi får rundvisning i to timer med smagsprøver. Pris for medlemmer 150 kr. og ikke-medlemmer 200 kr., som indbetales på Nordea konto reg. nr. 0677 konto 0715640325 Tilmelding: Anders Larsen, tlf. 2933 9548, Tine Vægter, tlf. 2293 4696 eller Jytte Nielsen, tlf. 5478 9502.

Gørlev og Høng

8.-10. september 3-dages tur til Sønderjylland og Sydslesvig. Afgang kl. 8. Turens hovedpunkter er Tørning Mølle ved Haderslev, Løgumkloster Kirke, en hel dag på Hallig Hooge i Vadehavet samt Kobbermølle Industrimuseum. Tilmelding til Henning Bonde, 5825 0258 eller 4056 3725, eller på henning.bonde@yahoo.com Prisen for turen er 2.500 kr. pr. person. Tillæg for enkeltværelse 200 kr.

Lolland

5. september kl. 13.30 Se Guldborgsund. Pris for medlemmer 150 kr. Pris for ikke-medlemmer 200 kr. Beløbet indbetales på konto 0677-07 156 440 325. Sidste frist for tilmelding på 5022 6700 og indbetaling er 28.august.

Ringsted og omegn

3. september Grænseforeningens tur i samarbejde med LOF går i år til Holsten 3.-5. september. Afgang kl. 8. Læs mere om turen på ringsted.lof.dk, hvor man også kan tilmelde sig.

Roskilde

16. september kl. 15.00 Sankt Peders Stræde 8, 4000 Roskilde. Besøg på Roskilde Kloster. Vi får en rundvisning på den lille kulturhistoriske perle i Roskildes centrum og slutter af med et vin og kagearrangement i den fantastiske riddersal. Tilmelding senest 1. september til Ejner Børsting på tlf. 56870863 eller ejner@graensen-roskilde.dk. Medlemmer deltager gratis, ikke-medlemmer 50 kr.

nikrejser.dk Pris for medlemmer inkl. dobbeltværelse med brus/toilet, udflugter, kost fra fredag frokost til mandag sen eftermiddagskaffe (minus drikkevarer) 2.800 kr., enkeltværelsestillæg 200 kr. Ikke-medlemmer + 200 kr.

HOVEDSTADEN**Hillerød**

18. september 4-dages tur til Sønderjylland og Sydslesvig. Afgang kl. 6.45. Vi skal bl.a. besøge Flensborg Avis, Egernførde, Helligåndskirken og Kobbermøllen. Vi overnatter på Christianslyst. Tilmelding til Bent Kauffmann, tlf. 4825 2511 eller på bent@pa-

GRÆNSEN 77. årgang

Peder Skrams Gade 5 • 1022 København K

Udgiver

Grænseforeningen

Fungerende ansvarshavende redaktør

Erik Lindsø • erik@folkeakademiet.dk

Udgivelser 2015

Nr. 5 - 2015

Deadline: 18/9. Udgivelse: 15/10

Nr. 6 - 2015

Deadline: 20/11. Udgivelse: 17/12

GRÆNSEN.DK

Nyheder og debat på www.graensen.dk

David Nygaard Madsen

dm@graenseforeningen.dk

GRÆNSEN elektronisk

Send din e-mail-adresse, og du får tilsendt GRÆNSEN til at læse på din computer eller din tablet.

Tryk

Jørn Thomsen Elbo A/S

Layout

www.prik.dk

Forsidefoto

Scanpix

Grænseforeningens kontor

Peder Skrams Gade 5, 1022 Kbh. K

Tlf. 3311 3063 • www.graenseforeningen.dk

Protektor: Hans Kongelige Højhed Prins Joachim

Formand

Mette Bock

mb@graenseforeningen.dk • Tlf. 3337 4952

Generalsekretær

Knud-Erik Therkelsen

ket@graenseforeningen.dk • Tlf. 2023 1984

Grænseforeningens formål

Det er Grænseforeningens formål at støtte danskheden i grænselandet, særligt syd for grænsen, at udbrede kendskabet til grænselandets forhold samt at bevare og styrke dansk sprog og kultur.

Grænseforeningens vision

Erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland er en væsentlig inspiration for sproglig og kulturel mangfoldighed i en verden under forandring.

Grænseforeningens værdier

Grænseforeningen er en vigtig folkelig basis for den danske stats støtte til det danske mindretal i Sydslesvig og er uafhængig af partipolitiske interesser.

Grænseforeningen mener og siger:

- Demokrati, ytringsfrihed og ligeværd gælder for alle, også i forholdet til mindretal.
- Forankring i egen kultur er en forudsætning for at have forståelse for andre kulturer.
- Kulturelle mindretal er en vigtig ressource i et demokratisk samfund.
- Dansk sprog og kultur styrkes i mødet med andre sprog og kulturer.

Grænseforeningens bestyrelse

Formand: Mette Bock, Horsens

1. næstformand: Jens Andresen, Løgumkloster

2. næstformand: Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Syddanmark

Sigrid Andersen, Agerskov

Per Grau Møller, Nr. Lyndelse

Kirsten Rykind-Eriksen, Randbøldal

Region Midtjylland

Sven Beiter, Ringkøbing

Karen-Margrethe Møller, Randers

Region Nordjylland

Karsten Nørgaard Simonsen, Aalborg

Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Sjælland

Lars Bjerre, Næstved

Henning Bonde, Jyderup

Region Hovedstaden

Niels Jørgen Heick, Hillerød

Ove Nissen, Rungsted Kyst

Ressourcepersoner

Jens Andresen, Løgumkloster

Per Paludan Hansen, Frederiksberg

Peder Damgaard, Kollund

Foto: Scanpix

TERMIN – FANDEN TA' DET ORD

Af Erik Lindsø

Der er otte dage til termin, siger vi i et upoetisk teknisk sprog om den dag, man har regnet ud, at en kommende verdensborger i en kvindes flotte rugekasse skal gøre sin entre. Men lillepiger og -drengene kommer sjældent til termin, nogle gange før og nogle gange endda for tidligt, og andre gange over tiden og nogle gange så meget på den anden side termin, at de med assistance skal hentes ud til livet.

De nyfødte har taget magten over terminen, og en termin er derfor ikke, hvad den har været! Vi kan slet ikke regne med den dag. Lægevidenskaben kan forklare meget, men ikke hvorfor fødslen går i gang, når den gør. Ligesom videnskaben heller ikke kan sætte tidspunkt på dødens indtræffen, når den kommer til os. Fødsel og død bestemmer selv.

Termin er da også et grimt ord – fra latin *“terminus”*, grænse, afslutning – som de fleste forbinder med det, bankfolk kalder en forfalds dag som absolut sidste frist for afbetaling på mine lån, hvis de ikke skal komme efter mig med løftede regneark, ågerrenter og en foged, der sætter foden indenfor og løber med mine ting, hvis jeg ikke kan betale.

Engang, og det er ikke så længe siden,

var der kun to rigtige terminer – den 11. juni og den 11. december – hvor pengene skulle falde fra mig, hvis ikke hammeren skulle falde over mig, og de dage blev med folkelig præcision kaldt Fandens fødselsdag. Men så blev det ikke nok for banker at inddrive gæld to gange om året, så nu er det Fandens fødselsdag hele tiden – kvartårlig og månedlig.

Jeg siger: Fanden tage det ord termin. Vi må holde op med at sige om en kvinde, der er noget så glædeligt, fantastisk stort som livgivende frugtsommelig gravid, at hun har termin den og den dato.

“Hvornår skal barnet fødes?”

“Efter planen på Fandens fødselsdag.”

Det går ikke, vel! Det er helt sikkert også derfor, de der skønne nyfødte sjældent vil fødes til termin.

Lad os få udskrevet en konkurrence – af Dansk Sprognævn, Sproglaboratoriet på Pt, kulturministeren under hvem det danske sprog sorterer, Dansk Forfatterforening, eller hvem der nu nørder med kærlighed til sproget, så vi kan få et andet og mere glædeligt, livgivende ord end termin for den store gave til livet, som et helt uskyldigt, men altid enestående menneskebarns fantastiske fødsel er.